ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН НАШР ЭТИЛА БОШЛАГАН

1996 ЙИЛ

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ • СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

14 июн, № 24 (3361)

СОҲИБҚИРОН ЮРТИДА

Иқтисодий ислоҳотлар атамаси кейинги беш йил ичида бизнинг публицистикамизда долзарб мавзулардан бирига айланди. Бунинг кенг ва теран маъноси бор, албатта. Собиқ иттифоқ қулаб, миллий мустақиллик эълон қилингач, бизнинг олдимизда жуда катта масъулият — тузумни, иқтисодиётни тубдан ўзгартириш, янги жаҳон андозаларига мос демократик жамият барпо этиш масаласи қўйилди. Ва истиқлолнинг илк кунлариданоқ жамиятни собиқ тузумдан қолган асоратлардан тозалашга, барча жабҳаларда кенг ислоҳотлар олиб боришга киришилди. «Иқтисодий ислоҳотлар» ҳам худди ўша пайтларда пайдо бўлди ва бугунги кунда келажагимизни, давлатимиз равнақини белгилаб берадиган асосий омил даражасига кўтарилди.

Айни кунларда Республикамизнинг барча вилоятларида иқтисодий ислоҳотлар кенг кўламда амалга оширилмоқда. Жумладан, Қашқадарё вилоятида ҳам бу борада катта ишлар қилинмоқда.

Қашқадарё ҳудудий, иқтисодий жиҳатдан йирик вилоятлардан бири. Воҳадаги Шўртан, Муборак газ конлари, Кўкдумалоқ нефт конлари республикамиз иқтисодиётида муҳим ўрин тутади. Бугун Қашқадарёда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, тадбиркорликни ривожлантириш, фермер-деҳқон хўжаликлари ташкил этишга алоҳида эътибор берилмоқда. Хусусий мулк эгалари кўпаймоқда. Вилоятда қишлоқ хўжалиги ва чорвачилик соҳаларида катта ўзгаришлар амалга оширилаётир.

Вилоятдаги ислоҳотлар ва меҳнаткашларнинг турмуш тарзи билан танишиш мақсадида 11 июн куни Республика Президенти Ислом Каримов Қашқадарёда бўлди. Президент сафар давомида пахта далалари ва ғаллазорларда меҳнат қилаётган қишлоқ меҳнаткашлари билан учрашди, улар билан суҳбатлашди. Вилоятда амалга оширилаётган ишлар, янги қурилишлар билан танишди.

Юртбошимизнинг меҳнаткашлар билан бевосита мулоқоти, қишлоқларимизда юз бераётган социал-иқтисодий, маданий-маърифий ўзгаришларни шахсан кўздан кечириши ва ўзаро мулоқотлар чоғи одамларни бугунги янги шароитларда янгича ўйлашга, фикр юритишга даъват этиши, айниқса муҳимдир. Халқимиз бундай эътибордан янада руҳланиб кетди, улар қалбида истиқлол ишига садоқат туйғулари ортди.

Маълумки, бу йил буюк соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 660 йиллиги бутун дунёда кенг нишонланади. Унинг ўзи туғилиб ўсган юртда эса бу тантаналар ўзгача, янада шукуҳли кечиши керак. Бинобарин, бу ерда юбилейга тайёргарлик ишлари кенг кўламда олиб борилаётир. Жумладан, Шаҳрисабздаги Оқсарой тарихий ёдгорлиги қад кўтарган майдонда соҳибқироннинг муҳташам ҳайкалини ўрнатиш, Амир Темур номи билан аталувчи хиёбон барпо этиш мўлжалланган.

Халқнинг турмушини яхшилаш, вилоят иқтисодиётини мустаҳкамлаш, шаҳар ва қишлоқларни обод қилиш вилоятда бугуннинг энг долзарб масаласига айланган. Шубҳасиз, бу бунёдкорлик ишлари мустақил Ўзбекистоннинг кучига куч, қудратига қудрат қўшади.

Ў. СОДИҚОВ

ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги Республикамиз мустақиллигининг 5 йиллигини муносиб нишонлаш мақсадида энг сара сценарийлар учун очиқ танлов эълон қилади.

ТАНЛОВ ШАРТЛАРИ:

Муаллифлар тақдим этишган сценарийларда истиқлолнинг нурли йўли, она-юрт мадҳи, ватанпарвар замондошимизнинг орзу-ўйлари, имон-эътиқоди, миллий қадриятларнинг тарихи, эртаси, ислоҳотлар самараси, маънавиятдаги интилишлари, халқ анъаналари ва санъати ўз ифодасини топмоғи лозим.

Сценарийларда пойтахтнинг байрам ўтказиладиган Мустақиллик майдони назарда тутилиши шарт.

Танловда хоҳлаган киши иштирок этиши мумкин.

Танлов муддати: шу йилнинг 15 июлигача.

Танловдан мақсад: Мустақиллик байрамини муносиб нишонлаш, унинг кўламини шаклан ва мазмунан бойитиб, амалда тадбиқ этиш.

Танлов ғолиблари учун қуйидаги мукофотлар белгиланган:

Битта биринчи ўрин — 50.000 сўм.
Битта иккинчи ўрин — 30.000 сўм.
Битта учинчи ўрин — 20.000 сўм.

Байрам сценарийси бир ярим соатга мўлжалланади, ҳажми 25-40 саҳифадан ошмаслиги, машинкада уч нусхада кўчирилган бўлиши лозим.

Танловга бир ёки бир неча муаллиф иштирок этиши мумкин.

Сценарий қўлёзмалари таҳлил қилинмайди ва қайтарилмайди.

Муаллифлар исми-шарифлари ва турар жойларини, алоқа бўлими рақамларини аниқ кўрсатган ҳолда, ўз сценарийларини қуйидаги манзилга жўнатишлари лозим.

700129 Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй, 3-қават, 6-хона. Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги. Тел.: 44-63-73.

Ўзбекистон — Ватаним маним

УМИДИМИЗ КАТТА

Бутун мамлакат бўйлаб ўтаётган «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар кўрик-танлови ҳадемай якунланади. Айни кунларда танловнинг дастлабки босқичларида юксак баҳоланган, ғолиб деб топилган қўшиқларнинг муаллифлари ижрочилар билан биргаликда сўнгги —ҳал қилувчи беллашувга қизғин тайёргарлик кўрмоқдалар. Айни пайтда ижодий ташкилотлар, уюшмаларда миллий қўшиқчилигимизни янада ривожлантириш, элимизга манзур бўла оладиган янги-янги асарлар яратиш муаммолари хусусида ижодий суҳбатлар, баҳс-мунозаралар бўлиб ўтмоқда. Эътиборли жойи шундаки, бундай мулоқотларда профессионал санъаткорлар қаторида оддий қўшиқ шинавандалари — тингловчилар ҳам қатнашмоқдалар.

Қуйида бугунги қўшиқчилигимиз тўғрисидаги ана шундай мулоҳазалар билан танишасиз.

Фаттоҳхон МАМАДАЛИЕВ, Ўзбекистон халқ ҳофизи:

— Ҳар соҳада бўлгани каби, мусиқа илмининг, ижро санъатининг ҳам ўз қонун-қоидалари, сир-асрорлари бор. Мусиқа — жон озуғи деймиз. Агар у қалбдан ҳис этилиб ижро этилса, ижрочи соз пардаларидан таралаётган оҳанг қатларидаги маъноларни ифодалай билса, бунга не етсин. Албатта, қўшиқ — матндан бошланади. Аммо, ёмон ижрочи энг яхши қўшиқ матни билан ҳам ижрони қойил қила олмаслиги мумкин. Демоқчиманки, қўшиқчиликда унинг ижрочисини топиш ҳам муҳим. Афсуски, баъзи ҳолларда бу ишга енгил-елпи қараш ҳолларини ҳам кўриб турибмиз.

Кўрик-танловлар ўтказишнинг фойдали томонларидан бири шундаки, бунда ҳамиша янги номлар, янги ижрочилар кашф этилади. Мен узоқ йиллардан бери консерваторияда ёшларга сабоқ бераман. Аммо айтишим мумкинки, баъзан ҳаваскорлар орасидан шундай ижрочилар ҳам чиқиб қоладики, улар, гарчанд мусиқадан, қўшиқ санъатидан махсус билимлари бўлмаса-да, маҳоратлари профессионал ижрочилардан мутлақо қолишмайди. Мен бунга Эсон Лутфуллаев, Маҳмуд Йўлдошевларни мисол қилиб келтиришим

Давоми иккинчи бетда

ЮРТ ИШҚИДА ЁНАМАН

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ шеъри

Фаррух ЗОКИРОВ мусиқаси

Ўзбекистон — Ватаним,
Бахт, баҳорим— чаманим,
Юрт ягона, қалб танҳо,
Элга фидо жон, таним,
Кучиб қайноқ кучоғин,
Кўзга суртиб тупроғин.
Ҳурлик қўшиғин куйлаб,
Ўпаман юрт байроғин.

Нақарот:
Ялла, ялла, ялламан,
Таронаман, алламан.
Элдан олиб илҳомим,
Юрт ишқида ёнаман!

Одам — одамни дейди,
Соғлом оламни дейди.
Ошиқ аҳли вафоли,
Содиқ санамни дейди.
Садоқатдан куйлайман,
Оқибатни ўйлайман.
Муҳаббатсиз ҳаёт йўқ,
Саодатдан сўйлайман.

Нақорат:
Ялла, ялла, ялламан,
Таронаман, алламан.
Элдан олиб илҳомим,
Юрт ишқида ёнаман!

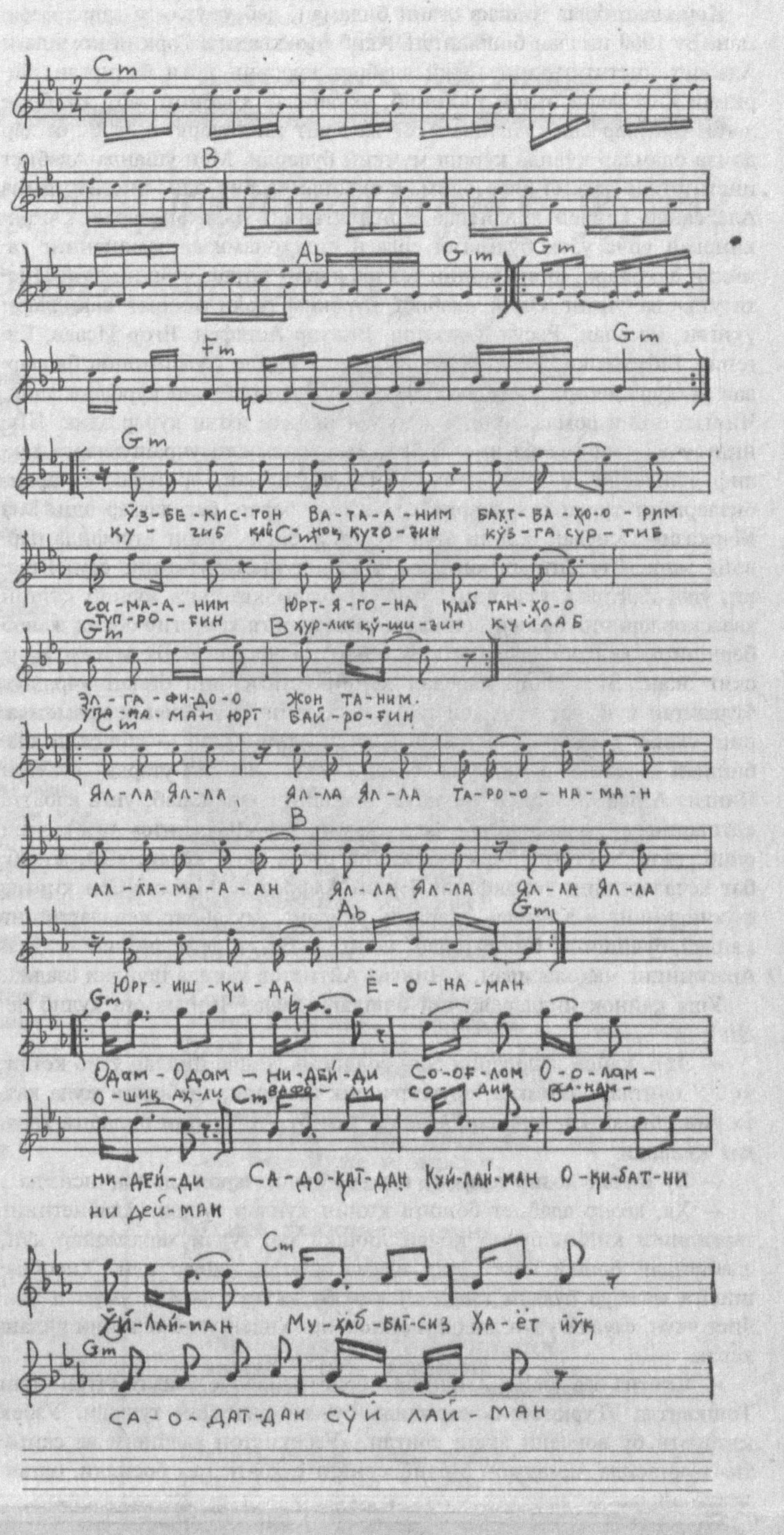

Чингиз Айтматов билан суҳбат

2-бет

«Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг».

3-бет

Азиз Несин ва қассоб

4-бет

Спорт

«ПАХТАКОР»ДА БИР ИШҚИБОЗ БЎЛАРДИ...

Етмишинчи йиллари «Пахтакор» стадионида... бир ишқибоз чол бўларди. Чол бўлганда ҳам антиқа чоллардан эди. Ўйингоҳга одамлар тўлиб, футболчилар майдонга чиқиши билан қўлида бир даста гул, посбонларнинг ҳай-ҳайлашларига қарамай ўртага югуриб чиқар, гулни пахтакорчилардан бирига тортиқ қилгач, томошабинларга ўгирилиб дуо қиларди.

Бу манзарани битта мен эмас, минг-минглаб ишқибозлар кузатишган. Эҳтимол, ҳали ҳам эслашар. Гоҳо чол бува кўринмай қолсалар, ишқибозлар «Ие, отахон келмабдилар-ку, ишқилиб бугун «Пахтакор» ютқазиб қўймаса бўлди-да», дея хавотир ҳам қилишар эди. Чолнинг навқирон йигитлардай майдонга югуриб чиқиши, командага омад тилаб дуо ўқиши ҳаммани завқлантириб юборар, бу завқ қудратли тўлқинга айланиб футболчи йигитларимизни илҳомлантирар, улар рақиб дарвозаси томон шердай ташланишарди.

Дуогўй, ёқимтой ва қувноқ бу чолни бугун нега эслаб қолдим? Тўғрисини айтсам, телевидениемизда яқиндан бери берилаётган «Футбол олами» кўрсатувини ҳар гал томоша қилар эканман, кўз ўнгимда гул кўтариб майдон маркази томон югуриб бораётган ўша чол бува, ишқибозларнинг ҳайқириқлари ёдимга тушади. «Чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин», деган гап бор. Кўрсатув муаллифи Аброр Имомхўжаев асли футбол ичида, стадионда катта бўлган йигитлардан. Отаси Ахбор ака каби футбол ишқи, футбол ташвишлари унинг жон ишига айланган. Мавзуни яхши билади, тинимсиз изланади, эринмай меҳнат қилади.

«Зангори экран»имизда ҳозир нима кўп — бошловчи, олиб борувчи кўп. Уларнинг аксарияти маҳоратдан, ишонтириш санъатидан, нутқ ва талаффуз маданиятидан ҳали кўп сабоқ олишлари керак. «Футбол олами»га келсак, бу кўрсатув, шубҳасиз телевидениемизнинг янги шароитларда эришаётган ютуқларидан биридир.

Ушбу сатрларни ёзишдан аввал кўпгина ҳамкасбларимнинг фикр-мулоҳазаларини ҳам эшитдим. «Футбол олами» аксарият кўпчиликка маъқул. Нега?

Бунинг сабаблари, бизнингча, шундай. Биринчидан, кўрсатувни футболчи, футбол журналисти олиб бормоқда. Мушоҳадалари қизиқарли, фикри эркин. Ҳар бир кўрсатув энг сўнгги маълумотлар, натижалар, спортчиларнинг шахсий ҳаётларига оид маълумотлар билан бойитилган. Иккинчидан, «Футбол олами» миллий қиёфага эга. Мамлакат раҳбарияти ўзбек футболи равнақи учун жон куйдирмоқда. Барча имкониятлар ишга солинмоқда, олдимизга спортнинг бу тури мамлакатимизда чинакамига оммавий тус олишини таъминлаш вазифаси қўйилган. Биз дунёни ўзбек спорти билан ҳам ҳайратга солишимиз керак. Дунёни ҳайратга солиш эса осон иш эмас. Мен Аброр Имомхўжаев бошчилигидаги бир гуруҳ телеижодкорлар томонидан эфирга узатилаётган «Футбол олами»— даги миллий атак-чечаклардан ташқари, стадионларимизнинг, футбол ўйинимизнинг ўзида ҳам миллий қиёфа бўлишини истайман. Ишқибозларнинг майдонда ўзларини қандай тутишлари, ўйинда бўлиб турадиган у ёки бу ҳолатга муносабатлари (масалан, ҳакамлар бироз сусткашлик қилишганда ёки хатога йўл қўйишганда) жуда муҳим. Мана шундай пайтда ҳам миллий қиёфамиз, босиқлик, одоб кўриниб турса, қандай яхши. Тўп учун курашда ногоҳ тўқнашиб кетилганда, рақиб томон кучли келиб, мағлубиятга учраганимизда ҳам биз ўзбек футболи вакиллари, ўзбекистонлик ишқибозлар эканлигимизни унутмайлик.

Йиллар ўтиб, йигитларимиз Англия, Испания, Италия стадионларида жавлон уришганида, ишқибозлар, тўпни тўрга қойил қилиб киритган, аммо бошқалардек ерга думаламай қўлини кўксига қўйиб томошабинга ҳурмат бажо келтираётган ҳужумчига қараб «Отангга балли, ўзбек бола!», дейишсин.

М. АҲМЕДОВ

ЧИРОЙ ОЧАЁТГАН БОЗОРЛАР

Бозорни тўғри маънода мамлакат кўзгуси дейиш мумкин. Негаки, бозорга қараб бемалол элнинг турмуш тарзи, шароити қандайлигини билиб олса бўлади. Очиқ тан олиш керакки, кейинги уч-тўрт йил ичида пойтахтимиз бозорлари ўзгача чирой очмоқда. Шарқона меъморий услубда қурилаётган шинам бозорлар барчамизнинг кўнглимизни қувнатмоқда. Илгари бўшаб, ҳувиллаб ётган расталар бугун яна маҳсулотларга тўла.

Бундан чамаси икки ойлар илгари мен Олой бозорига тушиб, бозор кўринишини суратга олиб юрган икки кишига дуч келдим. Кўринишидан ажнабийлиги билиниб турган бу жанобларнинг кўзлари ҳавас билан боқарди ён-атрофга. Мен азбаройи қизиққанимдан меҳмонларнинг кимлигини улар билан бирга юрган тилмочдан сўрадим. Маълум бўлишича, меҳмонлар Франция телекомпанияси мухбирлари экан. Юртимиз, бозорларимиз ҳақида махсус кўрсатувлар тайёрлаш илинжида келган экан бу ёқларга. Улардан юртимиз, бозорларимиз ҳақида сўраганимда тўлқинланиб: бундай бозор нафақат Шарқда, балки бутун ер юзида кам топилади, дейишди. Бу гапда муболаға йўқ. Аксинча, кейинги пайтларда ҳақиқатан ҳам бозорлар қурилиши ва умуман, пойтахтимиз ободончилигига Президентимиз ва ҳукуматимиз, қолаверса, шаҳар ҳокимлиги жуда катта эътибор бермоқда. Эски даврда ўнлаб йилга чўзиладиган қурилиш иншоотлари узоғи билан бир йилда қурилиб фойдаланишга топширилмоқда. Фақат бир, икки йил ичида Сирғалидаги катта бозор, Ҳамза туманида «Машинасозлар», Паркент бозорлари қайта қурилди. Айни кунларда пойтахтимиз марказидаги Миробод бозори қайта қурилмоқда. Бозор қурилишида бугун 1000 дан зиёд ишчи-хизматчи уч сменада меҳнат қилмоқда. «Миробод» ишга тушса, юзлаб сотув расталари, 64 та магазин ва мулкчиликнинг турли шаклларидаги корхоналар бу ерга жойлашади. Минглаб одам иш билан таъминланади. Бу ҳукуматимиз олиб бораётган ислоҳотларнинг нақадар тўғрилигини яна бир бор исботлайди.

— Илгарилари бозорларга бу даражада эътибор берилмас, ҳатто оддийгина бир ҳожатхона қуриш учун ҳам қанча машмашаларга дуч келинарди, — дейди биз билан суҳбатда «Тошбозорсавдо» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамиятлари уюшмаси раиси Шукрулло Абдуллаев. — Бугун эса энг аввало имкони борича бозорларни обод қилиш, янги бозорлар қуришга эътибор қаратилмоқда. Биргина «Миробод» бозорининг қурилишига шаҳар ҳокимлиги икки юз миллион сўмдан ортиқ маблағ ажратди. Бунинг учун ҳокимлик раҳбарларига раҳмат дейиш керак. Боиси шундаки, бозор — мамлакатнинг юзи, ташқаридан келган одам тўғри бозорга тушади. Шаҳар ва мамлакат ҳақидаги илк тасаввурларни бозордан олади. Қолаверса, деҳқонларимизнинг оғири енгил бўлади.

Бозорларимизнинг кўркамлиги, озодалиги ҳар биримизнинг ютуғимиз. Негаки, ҳар бир кунимиз бозор билан боғлиқ. Машойихлар бекорга «Онанг бозор, отанг бозор» дейишмаган. Бозор обод бўлса, уни неъматларга сероб этувчи деҳқоннинг ҳам кўнгли жойига тушади. Чунки бозорда олиб-сотар эмас, ҳақиқий деҳқон ўз ўрнини топсагина юрт тўкинчилик ва арзончиликка юз тутади. Бугун пойтахтнинг, республикадаги ўнлаб катта-кичик шаҳарларнинг бозорлари обод бўлиб бораётганлиги, бир-биридан гўзал қилиб қайта қурилаётганлиги, моддий неъмат яратувчи чин деҳқон учун зарур шароитлар яратилаётганини кўриб, кўнгилдан шу ўйлар кечади. Обод бозорларнинг неъматлари ҳам арзон бўлишига шубҳа йўқ.

Ў. ҒОЙИМОВ

БОЛАЖОНЛАР КУЙЛАСИН

куюнчак газетхонлардан хатлар

Ватанимиз мустақиллигининг беш йиллиги яқинлашмоқда. Бу давр ичида барча соҳаларда катта ўзгаришлар юз берди. Яшариш, яратиш даврини бошдан кечирмоқдамиз. Хўш, келажагимиз бўлган болалар қўшиқчилигида қандай ўзгаришлар бўлди?

Биз ҳамиша Ватанимиз мустақиллиги мағзини, моҳиятини болаларга боғча ёшидан тушунтиришимиз керак деймиз-у, аммо кейинги йилларда боғча болаларининг кичик ва катта гуруҳлари учун махсус қўшиқлар тўплами нашр қилинмаганига бепарво қараймиз. Қолаверса, хор жамоалари, мактаб ҳаваскорлик тўгараклари учун ҳам махсус қўшиқлар тўплами йўқ. Шўролар даврида нашрдан чиққан қайси қўшиқлар тўпламини олиб қараманг, «Ленин, октябрятлар, пионерлар, коммунистлар» каби сўзларни учратасиз. Яхшиям Ўзбекистон телевидениесининг «Қўшиғим-жон қўшиғим» кўрсатуви бор. Лекин бор қўшиқларнинг ҳам нота ёзувини топишнинг иложи йўқ. Яқин йилларгача «Тошкентдан гапирамиз ва кўрсатамиз» газетасида янги қўшиқларнинг нота ёзуви бериларди. Ҳозир бунга ҳам чек қўйилган.

Ҳамма вилоятларда шоирлару бастакорлар тинмай ижод қилмоқдалар. Бироқ, ҳар бир одамнинг Тошкентга бориб қўшиғини тасдиқлатиб келиши маълум иқтисодий қийинчиликларни келтириб чиқаради. Шунинг учун ҳам вилоят марказларида Республика бастакорлар уюшмаси бўлимларини ташкил этиш керак, деган фикрни ўртага ташламоқчиман. Уюшма таркибига шеър ва мусиқа билимдонлари киритилиб, улар тасдиғидан ўтган куй-қўшиқлар болалар боғчалари, мусиқа мактаблари, хор жамоалари, қолаверса, хонандаю созандаларга тақдим этилса, бундан фақат санъатимиз ютади.

Шу кунларда «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танлови охирги босқичга кирди. Танлов давомида болалар учун ҳам кўплаб яхши қўшиқлар яратилди. Фикримча, ана шу қўшиқларнинг энг яхшиларини алоҳида тўплам сифатида нашр этиш лозим.

Музаффар НАИМОВ,
Денов шаҳар Санъат мактаби хор жамоаси раҳбари

ЮБИЛЕЙЛАР ТАРАДДУДИ

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Иброҳим Раҳим ярим асрдан кўпроқ вақтдан буён адабиётимиз ва умуман, маданиятимиз равнақи йўлида беминнат хизмат қилиб келмоқда. У кишининг, айниқса, «Ўзбекфилм» киностудияси директори ва «Гулистон» ойномасининг бош муҳаррири сифатида амалга оширган хайрли ишлари кўпчиликка яхши маълум. Уруш қатнашчиси бўлмиш адибимизнинг ҳарбий ватанпарварлик мавзуидаги роман ва очерклари, ўзбек ҳарбий атамаларини ишлаб чиқишдаги жонбозликлари ҳам таҳсинга лойиқдир.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида оқсоқол адибимизнинг 80 йиллигини нишонлаш бўйича юбилей комиссиясининг дастлабки йиғилиши бўлди. Комиссия раиси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Йўлдош Сулаймон, адиб ва олимлар Лазиз Қаюмов, Маннон Ғани, Эркин Худойбердиев, Ҳожиакбар Шайхов, Малик Муродовлар сўзга чиқиб, ёзувчининг ижодий фаолияти ва қутлуғ ёшини муносиб нишонлаш, меҳнат жамоаларида китобхонлар билан учрашувлар ўтказиш ҳақида ўз мулоҳазаларини билдирдилар.

* * *

Ўзбекистон Ёзувчилар ҳамда Журналистлар уюшмалари журналист ва ёзувчи Мақсуд Қориев таваллудининг 70 йиллигини нишонлашга қарор қилди. Яқинда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Одил Ёқубов раислигида юбилей комиссиясининг йиғилиши бўлди. Таниқли журналист Зиёд Есенбоев, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмад, Ёзувчилар уюшмаси раисининг ўринбосарлари Йўлдош Сулаймонов ҳамда Эркин Холмирзаевлар мажлисда адибнинг 70 йиллигини ўтказиш билан боғлиқ ташкилий масалалар ҳақида таклиф ва мулоҳазаларини билдирдилар.

Р. ОТАЕВ,
М. САЛОМ

ҲАМКАСБЛАР ТУҲФАСИ

«Ўзбекистон матбуоти» журналининг 1996 йил май-июн сони босмадан чиқди. Журналнинг ушбу сони «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг 40 йиллигига бағишланган бўлиб, ундан ҳафталик ҳаётига оид жуда кўп қизиқарли ва ранг-баранг материаллар ўрин олган. Журналхонлар, жумладан ҳафталик бош муҳаррири А. Мелибоевнинг «Эл камолоти — олий мақсад», М. Саъдий ва А. Отабойларнинг «Ҳақиқат баҳсларда юзага чиқади», Эркин Воҳидовнинг «Ўзликни англаш», Б.Эгамқуловнинг «Эл ишончи — юксак мукофот», Г. Умарованинг «Холисона сўз юритиб», А. Ҳайдаровнинг «Инсонни маънавияти улуғлайди», Қ. Матёқубовнинг «Ҳаёт мактаби» каби мақолаларини ўқишлари мумкин. Бундан ташқари, журналда адабиёт газетасининг қирқ йиллик шонли йўлига доир қизиқарли маълумотлар, суратлар таниқли фотожурналист Содиқ Маҳкамов ижодидан намуналар ҳам эълон қилинган.

Таҳририят сондан сонга қизиқарли бўлиб бораётган «Ўзбекистон матбуоти» жонкуярларига ўз миннатдорчилигини билдиради.

Ҳамиша Аллоҳнинг марҳамати улуғдир, инсонга ҳар куни, ҳар сония турфа учрашувлар ҳадя этади. Биз сўнг узоқ вақт унинг таъсирида юрамиз, шунинг натижасида бизларнинг олам ҳақидаги тасаввурларимиз кенгайиб боради. Менинг устоз Чингиз Айтматов билан учрашувим, айниқса, бу учрашувнинг Ватандан йироқ бир ерда юз берганлиги кўнглимда чуқур из қолдирди. 1996 йил 11-13 апрел кунлари Америка Қўшма Штатларининг Миннесота штатидаги Миннеаполис шаҳрида Марказий Осиё республикаларига бағишланган «Янгиланиш ва демократлаштириш учун кураш» деган конференция бўлиб ўтди. Брюсселдан учиб келган Чингиз оға — у Қирғизистоннинг Белгиядаги Фавқулодда ва мухтор элчиси — бу муҳим конференция ишида фаол қатнашди, икки марта сўзга чиқди, бир учрашув ўтказди. Мен Вашингтон университетида шу вақт «Марказий Осиё зиёлилари ва зиёлилар севганлар даврида» мавзуида махсус мухтасар курсдан маърузалар ўқимоқда эдим ва конференция ишида меҳмон сифатида иштирок этдим. Уч кун бирга бўлсак-да, Чингиз оға билан бироз хотиржам суҳбатлашиш имкони фақат конференция ташкилотчиси — Миннесота университети профессори Ада Мэйо хоним хонадонидагина бўлди. Ада Мэйо хоним Чингиз оға ижодининг тадқиқотчиси ва мухлиси экан.

Қачондан буён Чингиз оғани биламан, деб ўз-ўзимга савол бераман. Бу 1960 йилдан бошланган. Адиб Москвадаги Горкий номидаги Адабиёт институтининг Олий адабиёт курсини янги битирган, биринчи қиссалари эълон қилиниб, ўқувчилар қалбини забт эта бошлаган пайтлар эди. Ўшанда «Тоғ ва дашт қиссалари» китобини ҳар дамда одамлар қўлида кўриш мумкин бўларди. Мен ўшанда Адабиёт институтида таҳсил олар эдим, ётоқхонамиз бир эди, институтимиз Александр Герцен ҳовлисида жойлашганди. Дарсхоналарда, Останкинодан унча узоқ бўлмаган ердаги ётоқхонамизда замонамизнинг таниқли адиблари, шоирларини тез-тез кўриб туриш мумкин эди. Институтда ва унинг Олий адабиёт курсида турли миллат вакиллари ўқиган, масалан, Расул Ҳамзатов, Виктор Астафьев, Егор Исаев, Евгений Евтушенко, Белла Аҳмадуллина... Улжас Сулаймонов бизлардан уч курс юқори ўқир эди, Николай Рубцов билан курсдош эдик. Чингиз оғани домлаларимиз ҳам, ўзимиз ҳам яхши кўрар эдик. Шунинг учун уни тез-тез институтга, ётоқхонамизга учрашувларга таклиф этишарди, у ҳам бирортасини қолдирмай, эринмай келарди, бизларнинг турли саволларимизга жавоб берар, баҳслашарди. Биз Марказий Осиёдан борган студентлар, албатта, унинг атрофида парвона эдик. Студентлар, айниқса, Адабиёт институтининг студентлари, ўша пайтдаёқ ўзларини «улуғ адиблар» қаторига қўшиб қўйган ҳаваскорларнинг баъзан беписанд саволларига ҳам оғир-босиқ жавоб беришига, кенгроқ қарашига тасанно айтишар эди. Бу муҳим хусусият экан. Бир куни, дарсдан кейин Чингиз оға билан учрашув бўладиган кун, чет эл адабиёти муаллимимиз, Тургенев ҳақидаги тадқиқотлари билан таниқли Сергей Артамонов, — хорижий адабиётдан дарсликлар ёзган, дарсларни жуда чиройли ўтарди — бугун Чингиз Айтматов билан учрашув бўлишини таъкидлаб, унга албатта қатнашишга таклиф этди. Кейин қўлидаги «Юманите» газетасини очиб, тўппа-тўғри таржима қилиб русча ўқиб берди: «Эй, муҳаббат кечаларининг таърифини берган Алфред де Мюссе. Сен қирғиз ёзувчисининг «Жамила» асарини ўқисанг, муҳаббат кечаларининг қандай бўлишини билиб олар эдинг!..» Бу — деди домла, — Луи Арагоннинг мақоласидан, у Чингиз Айтматов ҳақида шундай ёзади...

Ўша кўп йиллардан гап бошлаганимиз, Чингиз оға кулиб деди:

— Эҳ-е, қайси даврларни эсга соляпсан, қанча йиллар ўтиб кетди... У пайтлар, айниқса, эрувгарчилик йиллари, адабиётга жуда катта умид билан қарардилар, адабиёт ҳам бу умидларни оқлашга ҳаракат қиларди.

— Бу билан ҳозир адабиёт аҳволи бошқачароқ, демоқчисиз-да...

— Ҳа, ҳозир адабиёт бошига қийин кунлар тушди. Адабиётнинг тарқалиши қийин бўлиб қолди. Бошқа ҳар турли харажатлар кўп, адабиётдан бошқа нарсаларга алахсидадиган ишлар кўп. Ҳисоблашишга мажбур бўлади киши. Лекин бу катта адабиёт, умуман адабиёт учун, ёзувчи учун жиддий синовдир. Ундан ўтиб олишни ўйлаш керак.

— Чингиз оға, мана, Америкада юрибмиз, аммо эсимга ўтган йили Тошкентда «Туркистон» саройида бўлган анжуман тушади. Ўзбек матбуоти бу воқеани яхши ёритди. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида Аҳмаджон Мелибоевнинг суҳбати ҳам босилди, олгандирсиз. Президентимизнинг «Туркистон — умумий уйимиз» ғоясидан нурланган бу анжуман, «Марказий Осиё халқлари маданияти ассамблеяси» ташкил этилиши қутлуғ воқеа бўлди...

-Ҳамманинг ҳам кўнглида шундай бир туйғу, ҳис бор эди... — деди Чингиз оға. — Катта аҳамиятга эга бир иш бўлди бу. Ҳали юқорида айтганимдай, адабиёт, маданият қийин аҳволга тушиб қолган шундай кунларда бу ассамблея зиммасига катта вазифалар тушади. Бугун, Миннеаполисдаги конференцияда ҳам, ўзинг кўрдинг, худди Тошкентда айтган гапларимни такрорладим, назаримда, бу конференция Тошкент анжуманининг давомидай туюлди. Чиндан ҳам зиёлилар, яъни, ёзувчилар, олимлар, ўқитувчилар, умуман илм

Муҳаммад АЛИ
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ЧИНГИЗ ОҒА БИЛАН УЧРАШУВИМ

Амриқода бўлган суҳбат

аҳли эл-юрт, Ватан олдида жуда ҳам масъулиятли кишилардир. Миллий низо ёки фожеа юз берган ерда, назар солинса, зиёлилар масъулиятни ёддан чиқарган бўладилар. Бизнинг ассамблеямиз Марказий Осиёда маданий-ижтимоий ҳаётнинг барқарорлиги, руҳий бирдамлик ва ҳамжиҳатлик, юз бериши мумкин бўлган низолар олдини олиш, кенг маънавий ҳаётимиз муаммоларини ҳал қилишга бел боғлаган.

— Ассамблеянинг ҳозирги фаолияти қандай кечмоқда?

— Адабиётнинг аҳволи оғирлигини айтдим, айниқса, шеъриятга қийин бўлиб қолди. Китоб чиқариш учун ҳомий топиш керак, спонсор дейди-ку, ҳозир бу машҳур сўз... Алматида шу йил август ойида бир йиғин қилмоқчимиз, унинг номини «Китобнинг тақдири» деб атаябмиз. Шеъриятга боғлиқ муаммоларни кўриб чиқмоқчимиз.

Кейин Чингиз оға менинг Америкага келишим сабабини сўради, айтдим. Сиэтлда Вашингтон университетида профессор Илза Сиртаутас раҳбарлигида Марказий Осиёнинг ўзбек, қирғиз, қозоқ, тожик каби тиллари ўрганилишини, бу ерда шундай анъана борлигини эшитиб хурсанд бўлди.

— Чингиз оға, — дедим суҳбат мавзусини ўзгартириб, — кино ижодингизнинг бир қаноти бўлиб қолган. Асарларингиз бўйича нечта кино қилинган?

— Бундай кинолар ўнтага етди. Аммо уларнинг ичида менга маъқул бўлганлари учта: булар «Оқ кема», «Соҳил бўйлаб чопаётган олапар» ва, мана яқинда Берлинда катта мукофотга сазовор бўлган «Бўронли бекат» филмлари.

— «Оқ кема» асарингиз менга худди шеърда ёзилгандай таассурот қолдиради, бу орзулар достони. Ҳам фалсафий, ҳам тарихий асар. Жуда бичими келишган асар, дер эдим.

— Жуда чуқур ўқибсан, — деди Чингиз оға кулиб, кейин жиддий тусга кирди. — Ҳа, унда болалигим излари бор... Бундан бир неча йил аввал хизмат билан Пекинга бордим. Меҳмонхонага жойлашиб ўтирган ҳам эдимки, телефон жиринглади. Ҳайрон бўлдим, ким бўлиши мумкин? Пекинда бирон танишим ҳам йўқ... Қулоқ солсам, кимдир қирғиз тилида салом беради. Ким бу, десам, нима дейди, дегин? Мен «Оқ кема»даги дарёга сузиб кетган исмсиз болангизман, дейди!.. Пекинда ўқиётган қирғиз студентларидан экан, улар билан учрашишга ваъда бердим, кейин учрашдим ҳам. Барчаси «Оқ кема» қаҳрамони тенгқурлари экан...

— Жуда таъсирли воқеа юз берибди... Бу қиссангиз Америкада эълон қилинганми?

— Ҳа, «Страус энд Страус» деган нашриёт босиб чиқарган эди.

— Асарларингиз чет элларда кўп босилади, шу қандай амалга оширилади? Ноширлар сиздан сўрашадими ёки билдиришмайдими? Шундай ҳоллар ҳам бўлганми? Бундай ишлар билан бирон вакилингиз шуғулланса керак?

— Бўлган, — деди кулиб Чингиз оға. — Масалан, Грецияда еттита китобим босилиб чиқибди, ўзимнинг хабарим йўқ. Ҳозир Брюсселда вакилим бор, бундай ишлар ўшанинг зиммасида.

— Ҳеч қизиқиб кўрганмисиз: асарларингиз неча тилга таржима бўлибди?

— ЮНЕСКО маълумотига кўра асарлари кўп тилларга таржима қилинган ўнта ёзувчини аниқлаганлар. Шу рўйхатга мени ҳам киритишибди. Шу пайтгача менинг асарларим дунёнинг 130 тилига таржима бўлган экан.

— «Иссиққўл форуми» яқин-ўртада йиғин ўтказадими?

— Бу йил кузда форумни йиғаман деб турибман.

Чингиз оға шу кунларда Ҳамдўстлик мамлакатларида ўқитувчиларнинг аҳволи яхши эмаслигига диққатни қаратди. Ўқитувчиларнинг аҳволини яхшилаш зарур, улар маошини оширмоқ, шароитини яхшиламоқ лозим. Акс ҳолда улар бошқа фойдаси кўпроқ ишларга кетиб қолишмоқда, бу маориф ва таълим ишларига зарар етказади... Кейин ёшларга тилак маъносида, аввалги адабий тажрибаларни модернизмга қўшган ҳолда ижод қилинса яхши бўлади, деди. Анъаналар унутилмаслиги керак. Гап Чингиз оғанинг сўнги романи «Кассандра тамғаси»га тақалди. Роман чиққандан кейин унга қарши ҳужумлар ҳам бошланиб кетди, очиқ, шартаки танқидлар деса бўлади уларни. Миллатчилик руҳида ёзилган танқидлар. Уларнинг маъноси — нега ўзи рус бўлмаган муаллиф рус кишиси ҳақида ёзади?.. Бундай муносабатни ёзувчининг «Кунда» романига нисбатан ҳам кўрган эдик.

— Романимнинг қаҳрамони — рус олими, генетик олим, у космонавт, фазода кемада учиб юрибди, — изоҳлайди Чингиз оға, — кейин янги одамлар бориб, аввалги экипажни алмаштириб, эски космонавтларни Ерга олиб тушишмоқчи бўлишади. Ана шу ерда қизиқ ҳодиса рўй беради: менинг қаҳрамоним Ерга қайтишдан бош тортади! Воқеа жанжалга айланади, Ерда генетик олимни космик диссидент, деб аташади. Бунда теран маъно бор. Шундай қилиб, собиқ генетик олим космик монах — фазовий роҳибга айланади. Унинг шундай қилишига етарли, чуқур асослари бор эди.

— Қандай асослар экан? — сўрадим мен.

— Генетик олимнинг тавба-тазарруси бор. У умуман Инсон ва Инсоният ривожи, тараққиётидан қониқмайди, шундай бўлишида кўплар қатори ўзини ҳам айбдор сезади. Инсоният тараққиёти уни катта ташвишга солади. Ана шу тараққиёт ҳақида космик одам сифатида унинг ўз қарашлари бор. Шуларнинг бари ҳақида у Рим папасига мактуб ёзади... Роман шундан бошланади.

— Чингиз оға, бир фикр-да, шу, назаримда, дунёда бесаранжомликлар кўпайиб кеттандек... Ҳар хил сиёсий, миллий низолар, урушлар... Сизга ҳам шундай туюладими? Ёки ҳамма замонларга хос нарсами бу?

— Ҳамма замонларда ҳам бўлган, ҳамма замонларга хос нарса... — деди Чингиз оға ўйланиб. — Лекин бизнинг замонда диний руҳият, ҳолатнинг кучайиб бориши кузатилмоқда. Ҳамма динлар ҳурмат-эътиборга муносиб ва лойиқ. Динсиз Инсон сиймосини тасаввур этиш қийин. Дин бизни ёруғ орзуларга чорлайди, қайғули дамларимизда руҳимизни кўтаради. Аммо бугун нега динлар, асил вазифаси, бурчи бир бўлган динлар бир-бирига душман сифатида қарашади? Бундан инсон азоб тортади, азият чекади?..

— Кечирасиз, Алишер Навоий «Лисонут-тайр»да, парвардигор инсонни коинотнинг тожи қилиб яратди, деб ёзган эди...

— Демак, коинотнинг тожи бўлган инсон азоб тортади... Кўрдингми. Шу нарса мени кўп ўйлантиради... Романимнинг қаҳрамонларидан бири америкалик футуролог олим Роберт Борг, қани энди менга ҳуқуқ ва имкон берилсаю дунёдаги ҳамма динларни қабул қилсам, динлар ассамблеяси ташкил этилса, чунки ҳаммани ҳам парвардигор яратган, дейди... У кўп воқеаларни кузатади, динлар тарихи билан қизиқади. Аммо бу ҳақдаги ўз фикрларини айтиб улгурмай, оламдан ўтади... Менинг мақсадим — одамларнинг фикрини уйғотишда, одамларни ўйлантириш, мулоҳаза юритишга ундашда. Ёзувчининг вазифаси шу, менимча.

— Тўғри, ёзувчи муаммо қўяди, унинг ечими инсонларга, ҳаётга боғлиқ бўлади, — дедим ва Чингиз оғанинг ўз асарларида дунёвий муаммолар ҳақида бош қотираётгани ҳаммамизга ҳам ўрнак эканлиги, устоздан кўп нарса ўрганишимиз лозимлигини англадим. Бу катта мактабдир.

— «Кассандра тамғаси» қайси тилларда чиқди? Дарвоқе, бизда «Чўлпон» нашриёти хамир учидан патир, маъносида ундан бир парчани китобча қилиб нашр этди.

— Бу роман ҳозирча Япония, Хитой, Германия ва Италияда босилиб чиқди.

— Қайси пайтларда ижод қиласиз?

— Ҳар кун эрталаб соат бешдан ўн-ўн бирларгача ишлайман.

— Сир бўлмаса, ҳозир ёзаётган асарингиз ҳақида бир-икки оғиз гапириб берсангиз.

— Янги асаримнинг мавзуси уруш ҳақида, «Жамила» қиссасидаги давр, аммо албатта, мутлақо бошқа асар. Белгияда бир нашриёт битиришимни кутиб турибди, эълон қилмоқчи.

Суҳбатимиз давомида яна кўп мавзуларда сўз кетди. Охирида Чингиз оға шундай деди:

— Биласанми, Наврўз кунлари бошланиши билан бободеҳқон далага уруғ сочади. Навбатма-навбат ўнгга, чапга уруғ сочганда унинг айтадиган сўзлари бор. Сўзларининг маъноси тахминан шундай. Мана бу сочганим етимларга, мана бу сочганим бева-бечораларга, мана буниси болаларга, мана буниси оилаларга, мана буниси қўшниларга, мана буниси меҳмонларга, савдогарларга, чумоли, қурт-қумирсқаларга, ҳаммага бўлсин. Илоё, битта уруғ ўнта бўлиб униб чиқсин, ўнта уруғ юзта бўлиб кўкарсин, юзта мингта бўлсин, мингта — туман... Илоё, ҳеч қайсисини ўғирлатмайин, барчаси қандай ният қилган бўлсам, ўшандай айтганларимга насиб этсин... Мен бободеҳқоннинг ўша дуоси ҳақида кўп ўйлайман, бу менинг дуоимга айланиб қолган. Кел, бизлар ҳам, не ният қилган бўлсак, насиб этсин, ниятимизга етайлик.

Ёзувчи, адиб ҳам ўзига хос бир деҳқондир, қўлига қалам олганда, у ҳам деҳқон сингари қутлуғ ниятларни кўнглига тугади. Устоз Чингиз Айтматовнинг юқорида айтган сўзлари, назаримда, деҳқонларга ҳам, адибларга ҳам эзгу тилак бўлиб жаранглади.

АҚШ,
Миннеаполис шаҳри
1996 йил, 12 апрел

УМИДИМИЗ КАТТА

Боши биринчи бетда

мумкин. Демоқчиманки, биз кўрик-танлов ўтказаётганда ҳаваскорлар ичидаги янги овозларга, янги талқинларга, янгича ижро усулларига ҳам эътибор беришимиз керак.

Абдуҳошим ИСМОИЛОВ, Ўзбекистон халқ артисти:

— Қўшиқлар танловининг ўтказилиши ҳар жиҳатдан маъқул бўлди. Халқимиз ичида талантли ижрочилар кўп, истеъдодлар исталганча топилади. Уларни аниқлашимиз, маҳоратларини янада тарбия қилишимиз, истеъдодларини тўғри йўлга йўналтиришимиз зарур. Аммо, бунда бир нарсага аҳамият бериш керак, деб ўйлайман. Кейинги пайтларда ола-қуроқ қўшиқлар жуда кўпайиб кетди. Ҳеч иккиланмай ўзлаштириб олишларни айтмайсизми? Ҳиндча, туркча, афғону эронча оҳангларни номигагина ўзгартириб, бемалол қўшиқ қилавериш яхши эмас. Бу билан ўзини санъаткор деб ҳисоблаётган ана шундай топқирлар энг аввало ўзини алдайди. Чунки дидли тингловчи бундай қоришиқ қўшиқларга меҳр қўймайди. Мен кўплаб кўрик-танловларда иштирок этиб бунга кўп бор амин бўлганман. Биз ижро маҳоратини баҳолаётганда ана шундай сохтакорликларга диққат билан қарашимиз лозим.

Нозимбек ҲАСАНОВ, Шаҳрихон тўқимачилик комбинатининг бош муҳандиси:

— Мен санъаткор ёки ижрочи эмасман, оддий тингловчиман, яхши қўшиқ шайдосиман. Гоҳо шундай бўладики, қўшиқдаги битта сўз, битта чиройли ифода, мусиқанинг ёқимли бир зарби юрагингизни эритиб юборади, чарчоғингизни босади, кўнгил тоғдек кўтарилади. Навоий, Бобур, Нодирабегим, Машраб, Муқимий ғазалларига басталанган қўшиқларни тинглаганимда бу кўҳна дунё, бу мураккаб ҳаётнинг не-не маъноларини уққандай бўламан. Вақтнинг озлиги, ундан унумли фойдаланиш, эл-юрт учун бирор бир керакли иш қилиш тараддудига тушасиз. «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танловини мен ҳам кузатиб бормоқдаман. Тўғри, қўшиқларнинг ҳаммаси ҳам бир хил савияда эмас, аммо кейинги уч-тўрт йил ичида ижро этилган «Ўзбекистон муштарак», «Эл бўл, халқим», «Алёр», «Юрт ишқида ёнаман» каби эларо машҳур бўлиб кетган қўшиқларни, Юлдуз Усмонова, Фаррух Зокиров, Муяссар Раззоқова, Ғуломжон Ёқубов ва бошқаларнинг янги ашулаларини, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Юсуф, Нормурод Нарзуллаев, Абдусаид Кўчимовнинг мустақилликни мадҳ этувчи шеърларини бугун албатта айтишимиз керак. Уларнинг аксарияти дилимиздан жой олди, хиргойига айланди.

Афсуски, қўшиқларимизнинг ҳаммаси тўғрисида ҳам юқоридагидай фикрларни айта олмаймиз. Енгил қўшиқлар кўпайгандан кўпайиб бормоқда. Тўйларда ижро этилаётган баъзи «ашула»ларга эътибор беринг — на мазмун, на маъно бор, шунчаки олди-қочди гаплар. Халқимиз сабрли-бардошли экан, бирор киши ўртага чиқиб «Ҳой бола, бу қанақа қўшиқ», демайди...

Имомали КАРИМОВ, Қўқон тиббиёт билим юрти ўқитувчиси:

— Яқинда телевидениемизда ҳозирги қўшиқчилигимиз аҳволи, ютуқ-камчиликларига бағишланган бир кўрсатув бўлди. Ҳофизлардан бири қўшиқни илоҳий неъмат, деди. Менинг ҳам фикрим шундай. Бундай истеъдод ҳар кимда ҳам учрайвермайди. Ҳозир қўлига тор олиб санъаткорман дея саҳнага чиқиб куйлаётган кўпчилик ёшларимиз, ҳурмат билан айтганда, шунчаки ҳофизликни ҳавас қилгувчилардир. Ҳақиқий санъаткорлар бутунлай бошқа.

Агар мен ўзбек қўшиқчилигида Комилжон Отаниёзов, Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Фахриддин Умаровлар — бу рўйхатни яна даъвом эттириш мумкин — ўзига хос мактаб яратганлар десам, муболаға бўлмас. Уларнинг ижро йўллари йиллар ўтиб ёшлар томонидан қайта сайқалланса сайқалланадики, асло унут бўлмайди.

Юқоридаги рўйхатга мен хушовоз хонандамиз Шерали Жўраевни ҳам қўшаман. Гап менинг у кишига ашаддий мухлислигимда эмас, бу — элда тан олинган ҳақиқат. Шерали аканинг қўшиқларида ёқимли оҳанг, сеҳрловчи куй, бетакрор овоздан ташқари тингловчини ўй-фикрга, мулоҳазага чорловчи ҳаётий мулоҳазалар ҳам бор. Гап мана шунда. Қўшиқ, агар у ҳақиқий санъат асари бўлса, биринчи галда даъваткор бўлади, вужудни уйғотади, тингловчини эзгулик манзиллари сари чорлайди.

Шу ўринда дилимдаги бир мулоҳазани айтиб ўтай. Нега кўпгина истеъдодли хонандаларимиз қўшиқчиликда юксак натижаларга эриша олмайдилар? Бунинг сабаби шуки, улар азал бошдан ўз овозларини, ўз йўлларини интилган манзилларини аниқлаб олмайдилар, енгил йўллардан юрадилар, аниқроғи тақлидчиликка бериладилар. Натижада эса элда машҳур ҳофизларимизнинг сояларида қолиб кетишади.

«Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танловидан умидим катта. Бу кўрик халқимизга, қўшиқ шайдоларига янги-янги истеъдодларни кашф қилиб бериши, қўшиқчилигимизни янада юксак чўққиларга кўтаришига аминман.

Бугунги кунда республикамизда оммавий қўшиқларга, кўпчилик бўлиб айтиладиган ашулаларга эҳтиёж ортиб бораётгани сир эмас. Бинобарин, Президентимиз фармони билан ўтаётган «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар кўрик-танловининг асосий мақсадларидан бири ҳам шу. Албатта, катта давраларда, ўзаро гурунгларда жўр бўлиб қўшиқ айтиш-

АСКАР САФДА КУЙЛАГАНДА

нинг гашти ўзгача бўлади. Айниқса, Ватанга садоқат йўлида йигитлик бурчини ўтаётган аскарларимиз сафда қўшиқ куйлаб ўтишса, бу қўшиқда дилларга она Ватан меҳрини жо этиб, муқаддас тупроққа сажда қилиш туйғусини солсалар қандай ажойиб. Лекин, минг афсуски, ҳозирча бундай қўшиқларимиз кам. Уларнинг кўпайишига эса шубҳа йўқ! Яқинда пойтахтимизнинг Санъат саройида «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танлови доирасида бўлиб ўтган Ўзбекистон қуролли кучлари ансамбллари беллашуви шундан гувоҳлик берди. Унда Сирдарё вилоятидаги Н-ҳарбий бўлинма ансамбли ижросидаги «Ўзбекистон аскарлари» қўшиғи биринчи ўринга лойиқ деб топилди. Анвар Обиджон шеъри билан айтиладиган бу қўшиққа бастакор Анор Назаров мусиқа ёзган. Биз ансамблнинг бадиий раҳбари Асадулла Холиқов билан суҳбатда бўлдик.

Аввало, А. Холиқовнинг ўзи ҳақида икки оғиз сўз: санъатни, хусусан, қўшиқ санъатини ҳаёти мазмуни деб биладиган бу камтаргина оддий ўзбек йигити асли андижонлик. Асадулла дастлаб Тўхтасин Жалилов номидаги мусиқа билим юртида, кейин Тошкент давлат Санъат институтида ўқиди.

Кўриб турганингиздек, Асадулланинг таржимаи ҳолида ҳеч қандай фавқулодда воқеалар содир бўлган эмас. Фавқулоддалик фақат бир нарсада — унинг Андижондан Сирдарёга келиб қолишида кўринади. Шубҳасиз, биринчи бўлиб, биз ҳам бунинг сабаби билан қизиқдик:

— **Билим юртини тугатганимда Сирдарё вилоят театрига кадрлар ниҳоятда зарурлиги ҳақида эшитиб қолдим. «Қани, бир бахтимни синаб кўрай-чи», — дедиму шу театрга келдим. Кейин тўғри иш қилганим маълум бўлди. Шу ерда ишлаб туриб, Тошкент Санъат институтининг кино ва драма актёрлиги факултетини тугатдим. 1987 йили Сирдарё театри қошида «Манзур» ансамблини ташкил этдим.**

Ўз номи билан сирдарёликларга манзур бўлган бу ансамбл республикамиз ва Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон бўйлаб ўтказган гастролларида ҳам кўпчиликнинг муҳаббатини қозонди. 1992 йилга келиб ансамбл вилоят маданият бошқармаси қошида фаолиятини давом эттирди. Ўша йили пойтахтимизда биринчи бор ўтган Мустақиллик байрами тантаналарида қатнашди. Ўшанда Тўра Сулаймон шеъри билан «Ўзбекистон» қўшиғини ижро этдилар. Кейин Мустақилликнинг уч йиллик тантаналарида қатнашиш насиб этди. Ўтган давр мобайнида ансамбл репертуари бойиди, миллий, халқона қўшиқлар кўпайди.

— Ансамблингизнинг ишлари яхши кетаётган экан. Нима учун бирданига Қуролли кучлар ансамблига айланиб кетди?

— **Тўғри айтдингиз, ансамблимизнинг фаолияти кўпчиликка манзур бўлаётганди. Лекин «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқ танловининг эълон қилиниши менга тинчлик бермай қўйди. Чунки унда мени анчадан буён ўйлантириб турган жамоа бўлиб айтиладиган қўшиқлар ҳақида ҳам гап борарди.**

Ҳозирги кунда ҳарбий қисмларимизнинг сафда юриб куйлайдиган ўз қўшиқлари кам. Шунинг учун мен ўз олдимга яхши бир солдатлар қўшиғини яратишни мақсад қилиб қўйдим. Ниятимни композитор Анор Назаров билан ўртоқлашдим. Шундай қилиб, биргаликда иш бошладик. Қўшиқ тайёр бўлгач, дастлаб уни Сирдарё вилоятидаги харбий бўлинмага бориб ўзим айтиб бердим. Аскарларга ёқиб қолди. Шундан кейин қўшиққа ихлоси баланд йигитларни танлаб олиб, тайёрланишга киришдик. Аввал вилоят бўйича ўтказилган кўрикда қатнашдик.

Ҳа, вилоят кўригида уларнинг чиқишлари жуда яхши кутиб олинди. Ҳаммаси яхши бўлдию, лекин якунида, улар иккинчи ўрин билан кифояланишди. Бундан бироз руҳлари тушган аскарларга Асадулла далда берди ва Ўзбекистон Қуролли кучлари ансамбллари кўригида қатнашишга ундади. Натижадан эса хабарингиз бор.

— Сизнингча бу қўшиқ муваффақиятининг асосий сабаби нимада? — деб сўрадик А. Холиқовдан.

— **Асосий сабаби, қўшиқни алоҳида махсус тайёргарликка эга ансамбл эмас, балки ҳарбий хизматдаги аскарлар ижро этдилар. Чунки улар худди сафдагидек табиий, эркин куйладилар. Қолаверса, қўшиқ театрлаштирилган шаклда тақдим этилди. Бу ҳам табиийликни таъминлаган. Шунингдек, шоир Анвар Обиджон шеъри ватанга муҳаббат, садоқат, ифтихор туйғулари билан йўғрилгани учун ҳам қўшиқ кўпчиликда яхши таассурот қолдирди. Кези келганда бизга яқиндан ёрдам берган зобитлар Алижон Жумабоев, Ҳамза Қодиров хизматларини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман.**

Шу ўринда Асадулла Холиқовнинг сабр-тоқатига, ўз ишига садоқатига тан бериш керак. Ахир, куни билан ватан олдидаги бурчини бажариб, бироз ҳордиққа қайтган йигитлар билан шуғулланиш, уларни шу даражага етказиш осон эмас. Орада ўз устида ҳам шуғулланиши лозим. Репертуарини бойитиш, яхши қўшиқлар устида изланиш учун вақт ажратиши керак. А. Холиқов кўпроқ шоир Тўра Сулаймон билан ҳамкорлик қилади. «Тўра аканинг умрлари узоқ бўлиб, бизга яхши-яхши шеърлар ёзиб бераверсинлар», — дейди Асадулла.

Яна асосийси, Асадулла Холиқов, мана уч йилдирки, Ҳ. Ҳ. Ниёзий номидаги Гулистон шаҳар санъат мактабида директорлик қилмоқда. Бу мактабда санъатнинг барча соҳалари бўйича синфлар мавжуд. Ҳозирги кунда бу ерда 500 га яқин иқтидорли болалар таълим олмоқдалар.

Мактабдаги ишлар, ансамбл, ўз устида тинимсиз изланиш — буларнинг ҳеч бири Асадулла Холиқовни чарчатмайди. Билъакс уни яратишга ундайди, ҳар бир имкониятдан фойдаланишга даъват этади. А. Холиқов ва унинг ансамбли муваффақиятининг сири ҳам мана шу тиним билмаслик, бир жойда депсиниб қолмасликда!

Гулчеҳра УМАРОВА

ЁШЛАР ГУРУНГИ

1996 йил бошиданоқ Ўзбекистон Республикаси Ёзувчилар уюшмаси учун баракали келди. Уюшма маъмурияти ва ижодий жамоасининг жонкуярлиги, ташкилотчилиги боис Адабиётчилар уйи бугун шоир ва адиблар, олим ва мунаққидлар, талабалар ва адабиёт ихлосмандлари билан гавжум. Уюшма фаолияти тобора қизғин тус олаётир. Кейинги икки-уч ойда ўтказилган тадбирлар: адабиёт, ҳозирги адабий жараён, унда кечаётган ҳодисалар, изланишлар, муаммоларга бағишланган давра суҳбатлари, ижодий мулоқотлар, мушоаралар фикр далилидир. Адабий йиғинлар қизғин баҳсу мунозаралар, холис танқидий мулоҳазалар билан ўтмоқда. Адабий ҳаётнинг янада жонланишини таъминлашда бунинг аҳамияти катта.

Яқинда Ёзувчилар уюшмасида ўтказилган ёшлар мушоираси ва давра суҳбати ҳам ана шундай адабий мажлислардан бири бўлди. Одатдаги мажлислардан фарқли ўлароқ, уни ўтказиш ҳам, бошқариш ҳам тўла ёшларнинг ихтиёрида бўлди. Бу устоз адибларнинг ёшларга кўрсатган иззат ва ғамхўрлигидан далолатдир.

Адабий мажлисни ёш шоир Рустам Мусурмон кириш сўзи билан очди. Ғайрат Абдулҳаким, Фахриддин Абдураҳимов, Салим Ашур, Раҳимжон Раҳмат, Вафо Вайзулло, Озода Бекмуродова, Мухтасар Тожимаматова, Сирожиддин Рауф, Гулноз Муминова, Зарбуви Алқарова, Ойгул Убайдуллаева, Сафар Оллоёр, Абдувоҳид Ҳайит каби ёш шоирлар янги шеърларидан ўқидилар, бугунги шеърият, адабий жараён тўғрисида гурунглашдилар.

Мушоарада иштирок этган Муҳаммад Юсуф, Жамол Сирожиддин, Чоршъам каби истеъдодли шоирлар ҳам ушбу адабий гурунг ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини, таклиф ва истакларини билдирдилар.

Ўзбекистон Республикаси Ёзувчилар уюшмаси раиси Абдулла Орипов ёшларга ижодкор шахси, ижод масъулияти, шеърият сиру асрори ҳақида ҳамда миллий ғурур ва ифтихор тўғрисида сўзлади, янги битган шеърларидан бирини ўқиб берди.

Мушоара ва давра суҳбати самимий руҳда ўтди. Бу самимийлик ёшларнинг кўнглини шод этиб, уларни янада қизғин ижодий меҳнатга даъват этди.

СКРИПКАЧИЛАР КОНЦЕРТИ

Пойтахтимизнинг «Баҳор» концерт залида скрипка мусиқа кечаси бўлди. Кечада Ю. Конюс, Ф. Мендельсон, В. Моцарт, К. Сен-Санс, М. Равел, П. Сарасате асарларини М. Ашрафий номидаги Тошкент давлат консерваторияси доценти Б. Қурбонов ўқувчилари, халқаро кўрик-танлов лауреати Е. Угай, республика кўрик-танлови лауреатлари Т. Терешина, Э. Салимгараев, В. Успенский номидаги мусиқа билим юртининг 5-синф ўқувчиси А. Раимжонова, Ўзбекистон халқ артисти, профессор Зоҳид Ҳақназаров раҳбарлигидаги Ўзбекистон миллий симфоник оркестри (дирижер В. Неймер) ижро этдилар.

Г. ҚУРБОНОВА

Фарҳод МУСАЖОН

Имон

Ҳикоя

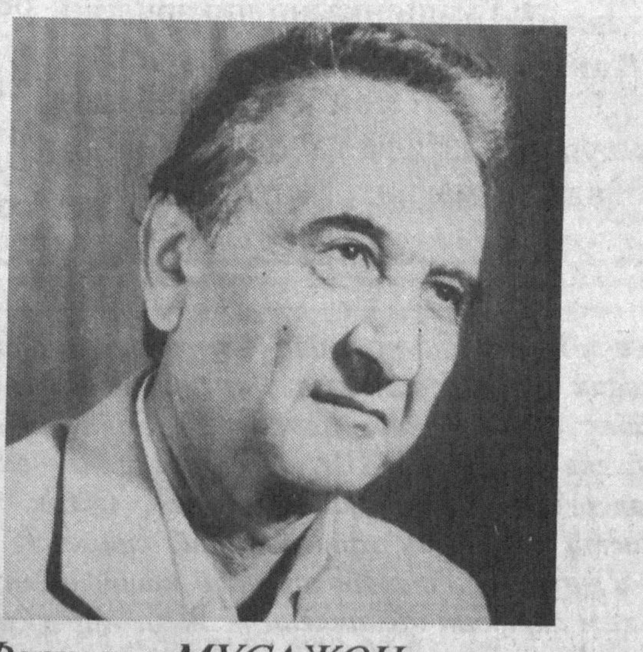

Мўмин ота қуёшга қараб пешин номози яқинлашганини аниқлади. Эрталабдан бери хомток қилаётганди, шотидан тушиб боғ этаги томон йўналди. Сада қайрағочнинг таги доим салқин, тангадек соя тушмасди. Ўша ерга эски шолча билан кўрпача ташлаб ўзига жой қилиб қўйган, бомдод ва хуфтондан ташқари уч вақт номозни шу ерда ўқирди.

Катта корхоналардан бирининг томорқа хўжалиги бўлган бу боғ беш гектарча келарди. Асосан мева дарахтлари — олма, гилос, беҳи ўсарди. Боғнинг ўртасига тушган икки қаватли шинамгина бинонинг гир атрофи ток билан ўралганди. Ана шу ток ва дарахтларнинг парвариши Мўмин отанинг зиммасида эди. У ўз ишини севарди, дарахтларнинг танаси оппоқ қилиб оҳакланган, бирорта синган ёки қуриган навдаси йўқ, доим яшнаб турар, токлар ҳам тараб қўйгандек кўзни қувонтирарди.

Лекин Мўмин ота ювош одам эди, ҳеч қачон зўр боғбонлигини миннат қилмасди, керилмасди, индамай ишини қилиб юраверарди.

Корхона раҳбарлари ойда бир-икки ўз оилалари ёки меҳмонлар билан дам олгани боққа чиқиб турардилар. Ўшаларнинг егулигига боғнинг этагидаги уч-тўрт танобча сайҳон ерга сабзавот экиларди. Егуликдан ортгани хўжайинларнинг уйларига, ундан ҳам ортгани асосий манзил — корхона ошхонасига жўнатиларди. Экинга қараш ҳам Мўмин отага юклатилганди, чунончи қайси экинни қачон экиш, қачон суғориш, қанча гўнг бериш, қачон ҳосилни йиғиш — хуллас, гўёки агрономдек маслаҳат бериб турарди. Меҳнатнинг оғири — экиннинг чопиғи, ўтоғи, суғориш, ҳосилни йиғиштириб олиш — ҳаммаси Тиркаш деган йигитнинг бўйнида эди. Мевалар ғарқ пишган пайтида, териб олишни бир киши эплолмаслиги учун корхонадан ҳашарчилар таклиф этиларди.

Мўмин ота пешин номозини ўқиб бўлгач, ўтириб тамадди қилди. Кейин одати бўйича пича ҳордиқ чиқаргани кўрпачага ёнбошлади.

Қуёш тикка келган, кун гўёки ёнарди. Иссиқ лоҳас қилиб, Мўмин отанинг кўзи илинди. Кўп ўтмай қулоққа ёқмайдиган шовқин тинчини бузди. Бошини кўтариб қараса Тиркаш кетмон, иккита пақир ортилган замбилғалтакни тақира-туқур қилиб боғ этаги томон ғилдиратиб кетаётибди экан, орқасидан қандайдир нотаниш ўспиринни ҳам эргаштириб олган. Мўмин ота кўз қири билан йигитларни кузатиб ётаверди.

Боғ этагидаги экинзорга етиб боришгач, Тиркаш замбилғалтакдан челакларни олиб пайкалга отди. Кейин ўтириб сигарета тутатди. Мўмин ота биларди, бу филтрсиз, энг арзон сигарета, яхшисига Тиркашнинг пули етмасди.

Кўп беозор ва ёқимтой эди Тиркаш, битта гаплашган одам дарров яхши кўриб қоларди уни. Шу қадар сахий, танти йигит эдики,сал нарсага шарақлаб кулаверарди. Бир айби ичкиликка ружу қўйганди, топганини ичарди. Маоши бир кунга етарди, чунки олиши билан қарзларига тарқатарди ва эртасидан бошлаб яна қарз сўрарди. Мўмин ота унинг пулни нимага сарфлашини биларди, гуноҳга ботмасин деб кўпинча бермасди. Тиркаш хафа бўлмасди, кек ҳам сақламасди, икки кундан кейин кўзини мўлтиллатиб яна қарз сўрарди.

— Сенга айтганман-ку жиян, ичкиликка бермайман деб, — ётиғи билан рад қиларди Мўмин ота, — бунақада залолатга ботиб, ўзингни ўзинг нобуд қиласан.

— Ичкиликка эмас, — кўзларини чақчайтириб онт ичарди Тиркаш, кейин юзини аянчли тириштириб зорланарди, — сигарет ёмон хумор қиляпти.

Унинг ёлғон тўқиётганини сезса ҳам раҳмдил Мўмин ота кўнгли бўшлик қиларди.

— Худонинг ўзи сен осий банданинг гуноҳини кечсин, — деб пул берарди.

— Кечади гуноҳимдан, — дерди қувониб кетган Тиркаш, — нимага десангиз, мен бировга ёмонлик қилган инсон эмасман.

Бу тўғри эди, Тиркаш бировга ёмонлик қилмасди, аксинча ҳеч кимдан ёрдамини аямасди, кимнинг қандай юмуши бўлса, дарров қарашиб юборарди.

Пайкал бошида чўққайиб ўтирган Тиркаш иш қилиш ўрнига чекиб ўтирганини боғ директори кўриб қолишидан қўрқиб тез-тез орқасига қараб қўярди. У ўспирин билан нималардир ҳақида ғулдурлашиб ўтирар, шамол кучайган пайтида уларнинг узуқ-юлуқ гаплари, Тиркашнинг кулгуси Мўмин отанинг қулоғига чалиниб қоларди.

Ниҳоят Тиркаш ўрнидан туриб, ишга тушди. Унинг нима қилаётганини, ер чопаяптими, картошканинг тагини юмшатяптими, Мўмин ота англай олмади.

Яна бироз фурсат кузатиб ётди, кейин шошмасдан ўрнидан туриб, йигитлар томон йўл олди. Борса Тиркаш картошка кавлаяпти, ўспирин териб челакка солаяпти экан.

— Нима қилаяпсан, Тиркаш? — сал аччиғланиб сўради чол.

— Картошка кавлаяпман, —Тиркаш тиржайиб қаддини ростлади.

— Кавлашга ҳали камида ярим ой бор, кўрмаяпсанми ёнғоқдек-ёнғоқдек-ку ҳали.

— Отахон, мен кичкина одамман, директор айтгани учун кавлаяпман.

— Биласан, ҳосилнинг жавобгарлиги менинг бўйнимда. Айтмадингми, кавлашдан олдин Мўмин отанинг олдиларидан ўтайлик деб.

— Айтдим, — Тиркаш директорнинг гапини чолга етказишга ийманиб бирпас иккиланиб турди, аммо жавоб қайтармасликнинг иложи йўқ эди. — Сен алкаш мен айтганни қилавер, Мўмин ота билан ўзим гаплашаман, деди. Аслида директор «Мўмин ота билан ишинг бўлмасин», деганди, Тиркаш сал юмшатиб айтди.

Ота бир лаҳза ўйланиб қолди.

— Мен сенинг меҳнатингга ачиняпман. Белинг қайишиб ер чопгансан, ўтоқ, чопиқ қилгансан, — деди Мўмин ота, кейин овози қатъийлашди, — ҳалиям бўлса бориб айт, картошка жуда майда экан, ҳали эрта кавлашга де!

Тиркашнинг юзида гуноҳкорона ва аянчли ифода пайдо бўлди.

— Отахон, у мени одам ўрнида кўрса экан, гапимга қулоқ тутса. Ҳатто отимни атамай, Тиркаш — алкаш деб чақиради-ку. Гапини қайтарадиган бўлсам, орқамга тўрттани тепиб, қувиб юборади.

Шундан кейин иккала тараф аллақанча фурсат жимиб қолди.

— Бўпти, — Мўмин ота қарор қабул қилди, — ҳозирча кавламай тур.

— Зарур келибдими кавлаб, — деди Тиркаш ўспириннинг қўлидан челакни олиб ёстиққа ўхшатиб пайкалга ёнбошлади, — бемалол бораверинг, мен унгача мизғиб оламан.

Мўмин ота одати бўйича шошилмасдан директор хонаси томон йўл олди.

Боққа ишга ўтганига ўн йил бўлган бўлса, шу вақт ичида Мўмин ота олтита директор кўрди. Бири боғдан чиқадиган ҳўл мевани четта пуллаб қўлга тушди, иккинчисини боғни ишратхонага айлантириб юборгани учун ҳайдашди, учинчиси нотавон ва ношуд кимса экан, фақат ухлагани келиб кетарди, яна бошқаси жуда ғайратчан, шайтон одам эди, иш кўлами тор экан, менга тўғри келмайди, деб ўзи кетворди, бешинчиси маишатни севадиган одам экан, худонинг берган куни қариндош-уруғлари, ёру биродарларини бошлаб келиб боғни ўзининг шахсий дала ҳовлиси қилиб олди. Хуллас, директор зоти чидамасди бу боққа.

Ҳозиргисининг келганига ярим йилча бўлиб қолди. Буниси жуда аломат одам чиқди, жуда ҳам боқибегам, дунёни сув босса тўпиғига чиқмайди. Юзидан заҳар томиб турадиган кимсалар бўлади, буники тескариси, башарасидан нур ёғилиб тургандек. Одам билан мийиғида кулиб гаплашади. Феъли кўринишига яраша — дўқ қилиш, ўчакишиш деган нарсаларни билмайди. Савлатдан ҳам худо берган, баланд бўйли, жуссадор, келишган одам. Айтишларича, олдин катта лавозимларда ишлаган экан. Одам ё ўқиган, ё уққан бўлиши лозим, бунда иккалови ҳам оқсар, савод чала, фаросат тўмтоқроқ эди. У туфайли бир жойда узоқ ишлолмас, унисидан олиб бунисига қўяверишарди. Пасайиб, пасайиб пировардида шу боққа келиб қолганди.

Икки қаватли коттежнинг битта хонаси директорга ажратилганди. Мўмин ота эшикни тақиллатиб хонага бошини суқди. Директор диванда ястаниб ўтириб видеофилм кўраётган экан.

— Келинг, отахон, — у очиқ чеҳра билан қарши олди чолни.

Мўмин ота телевизорга кўзи тушди-ю дарров юзини ўгирди.

— Бемаврид кирмадимми? — деб сўради.

— Нега бемаврид бўларкан, — деди директор тортинмасдан, кейин яна зиғирча тортинмасдан ёлғон тўқиди, — қизиғарларнинг шарманда киносини мажбурликдан кўряпман. Янаги ҳафтага бошлиқлар дам олгани чиқишар экан, кино кўришни истаб қолишса, уялиб қолмай деб эпақалироқларидан танлаб қўймоқчиман.

Директор телевизордан аранг кўзини узиб, одоб юзасидан ўчирди.

— Хизмат, отахон? — деди локайдлик билан.

— Тиркаш картошка кавлаётган экан, — ийманиб гап бошлади Мўмин ота.

— Хўш? — директор «шунга нима қилибди» дегандек ажабланиб чолга қаради, унинг кўзлари норасидаларники сингари беғубор эди.

— Картошканинг етишишига ҳали пича бор...

— На илож, отахон, корхона директорининг ўзлари шахсан телефон қилиб кечқурунгача бир қоп картошка тайёрлаб қўйинглар дедилар. Эртага ишчиларга пишириб беришга ошхонада битта ҳам картошка қолмабди, — худди севинчли хабар айтаётгандек жилмайди директор.

Мўмин ота сал каловланиб қолди.

— Тақсир, данакдек-данакдек картошкани кавласак уволига қоламиз.

— Начора, отахон, увол бўлади деб ишчиларни оч қолдира олмайсиз-ку, — у ўзининг топқирлигидан мамнун бўлиб қайтарди, — одамларни оч қолдириш гуноҳи азим.

Одатда одам қариганда панд-насиҳат беришни яхши кўрадиган бўлиб қолади, аммо Мўмин ота яхши қариган, бу касалга чалинмаган эди. Бинобарин кейинги гапини қийналиб, ўзидан зўрға ситиб чиқарди.

— Энди... бу ҳам бир гап-да тақсир, гилос билан чиллаки ўрик ғарқ пишиб ётибди. Ўшандан озгина териб сотилса, пулига бир қоп эмас, беш қоп картошка келади.

Директор тортишишга асло тоби йўқ одам эди, чолнинг устидан кулди.

— Содда экансиз, отахон, гилосни териб сотишнинг ўзи бўладими? Ким теради, ким сотади? Ўша Тиркаш алкашми? Кун бўйи дарахтдан тушмай терса аранг бир челакка етказади.

— Заводдан ҳашарчилар чақириш мумкин, — буни чол ўз тажрибасида кўрган эди.

Мўмин отанинг қайсарлиги, ғалчалик қилиб гапни чўзаётгани директорга ёқмади. Биринчидан, тинчи бузилган бўлса, иккинчидан, тезроқ чолдан қутулиб бояги «умбалоқидон» филмнинг давомини кўрмоқчи эди. Аммо директор асаблари темирдан оғир одам эди, ҳеч қачон жаҳлга эрк бермас, ходимларга дўқ, дағдаға қилиб ўзига душман орттирмасди. Унинг яккаю ягона қуроли танг аҳволга тушиб қолса, дарҳол ўзига улуғвор ва жиддий тус берарди.

— Энди бундай, отахон, — у донишмандларга ўхшаб салмоқ билан сўз бошлади,— тепадан бир гап айтилгандан кейин сиз билан бизнинг вазифамиз уни сўзсиз бажариш. Раҳбарларга гап қайтарадиган ёки худо кўрсатмасин, ақл ўргатадиган одамнинг шўри қурийди. Ҳарбийларда яхши гап бор: буйруқ муҳокама этилмайди, хўб бўлади, деб бажарилаверади. Мен шу қоидага амал қиламан. У қойил қилдимми, дегандек чолга мағрур назар ташлади.

Директори тушмагур ақлли кўринишга уриниш тентаклик аломати эканини билмасди, доно ҳеч қачон ўзини ақлли кўрсатишга ҳаракат қилмайди, деган ҳикматдан хабари йўқ эди-да бояқишнинг.

— Умумнинг фойдасини кўзлаб инсоф билан иш тутсак девдим-да, картошканинг майдалигини айтсак бошлиғимиз тушунарлар, балки раҳмат ҳам айтарлар...

— Дўппи тор келиб қолгандирки, ёрдам сўрабдилар. Шундай пайтда зудлик билан ҳожатларини чиқариш ўрнига панд-насиҳатга кўчсак, сизнингча инсофдан бўладими? — директор чолга камситганнамо назар ташлади.

Мўмин ота директорнинг кўзига маъюс тикилиб тураверди.

— Отахон, буни ҳаёт дейдилар. Ҳаммамизнинг оиламиз, бола-чақамиз бор.

Мўмин ота ундан кўзини узмай тураверди.

— Биламан, шундай қилиб бола боққандан кўра бозорга тушиб без тер, дейдиганлар ҳам бор. Ана ўша «диёнатли алломалар» бошлиқнинг гапини қайтариб, мунозара уюштираверсин. Биз ижрочимиз, айтганни бажарадиган итоатқор ижрочимиз. Отахон, ҳамма ўз иши билан шуғуллангани маъқул, косиб этигини тиксин, кулол кўзасини ясасин, бошлиқ буйруғини берсин...

— Узр, биздан ўтибди, — ниҳоят тилга кирди чол, — бошлиққа бир оғиз қўнғироқ қилиб олдиларидан ўтармикинсиз, девдим...

— Ув, отахон, — директорнинг кўнглидан «вой мияси айниб қолган чол-ей», сени деб бошлиққа шумшук кўринайми» деган гап кечган бўлса ҳам тилидан шира томди, — сизнинг ҳалол, диёнатли одамлигингизни биламиз. Ишингиздан мамнунмиз. Шундоқ экан, вақтида маошингизни олиб, ялло қилиб юраверинг, — директор «гап тамом» дегандек иккала қўлини тиззасига уриб қаддини ростлади, — Тиркаш-алкашга айтинг, имирсимасдан тезроқ қимирласин, ҳали замон машина келиб қолади картошкани олиб кетгани.

Мўмин ота «хўб» ҳам, «йўқ» ҳам демади, индамасдан чиқиб кетди. Боғ оралаб боракан, шиғил мева қилган дарахтларни кўриб юраги «жиз» этди. Нега «жиз» этмасин, ахир унинг пешона тери билан бир пайтлар қатқалоқ бўлиб ётган ташландиқ ер яшнаб турган боққа айланди.

Мўмин ота картошка пайкалига етиб, ариқ бўйига чўққайди.

— Ҳа, нима деди директор? — сўради ҳалигача ёнбошлаб ётган Тиркаш.

Чол жавоб бермади, носқовоғини олиб тилининг тагига бир кафт ташлади. Ерга тикилганча аллақанча фурсат хаёлга чўмди.

Тиркаш, чолнинг кайфиятини кўриб, кўнглини кўтаришга ҳаракат қилди.

— Хафа бўлманг, отахон, директоримизнинг феъли маълумку, тепса тебранмайдиганлардан, ўзининг ҳаловатидан бошқани билмайди, инсоф йўқ унда.

— Сенда-чи? — чол бошини кўтариб йигитга таъналли назар ташлади.

— Бор-йўқлигини билмадиму, — зиғирча оғринмай жавоб қилди Тиркаш, — лекин мен ҳеч қачон жонимни ачитмайман. Жонини ачитмаган одам тинчгина яшайверади. Бошлиқларга ўчакишиб, ҳузур-ҳаловатимдан айрилишни истамайман. Қулларнинг эса қориндан бўлак ғами йўқ.

— Шунинг учун қуллар ҳеч қачон катта ишларга, жасоратга қодир бўлмаганлар, — деди Мўмин ота.

Мўмин ота шошмасдан ўрнидан турди, белбоғини ечиб елкасига ташлади. Қаддини ғоз тутиб улуғвор бир қиёфада дарвоза томон юрди.

Тиркаш бирпас унинг ортидан қараб турди. Кейин ҳар галгидек тақдирга тан бериб, икки букчайганча картошка кавлай бошлади.

— Ишқилиб, Мўмин ота бутунлай кетиб қолмасайди, — деб ёнидаги ўспиринга луқма ташлади, — чунки ота инсофли одам, ҳеч қачон ишдан вақтидан олдин кетмаган.

Тиркашнинг тахмини тўғри чиқди, эртасидан эътиборан Мўмин ота боққа қайтиб қадам босмади.

Мирсодиқ ТОЖИЕВ

Республикамиз мусиқа маданияти ва санъатининг йирик намояндаси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, ҳассос бастакор, моҳир устоз Мирсодиқ Тожиев дунёдан бевақт кўз юмди...

Мирсодиқ Маҳмуд ўғли Тожиев 1944 йил 25 март куни Тошкент вилоятининг Юнусобод даҳасида деҳқон оиласида таваллуд топди. Мактаб тўгарагида қатнашиб, чанг чалишни ўзлаштириб олган ўспириннинг мусиқага кучли иштиёқи Ҳамза номидаги Тошкент мусиқа билим юртига етаклади. Бу ерда у асосан мусиқа назарияси ҳамда бастакорлик бўйича сабоқ олди. Сўнгра Тошкент консерваториясида ўқишни давом эттириб, 1970 йили бастакор сифатида ижодий йўлга қадам қўйди.

Ўтган давр мобайнида ижодкор бирин-кетин 19 симфонияни басталашга муваффақ бўлди. У халқ куй-оҳанглари, мақом йўлларидан унумли фойдаланиб 3,4,5,9,11, камер оркестр учун 7,8,12,16,18 симфонияларини ёзди. Сўнгги йилларда басталаган «Сомон йўли» номли 15,16,17 симфониялар туркуми Ўзбекистон симфоник мусиқаси равнақида катта воқелик бўлди.

Муаллифнинг «Кўҳна Самарқанд юраги» номли ноёб рангтасвирли мусиқали манзараси, халқ чолғулари ва оркестри учун ёзилган куйлари, фортепиано асарлари, Ҳ. Шарипов пиесаси бўйича «Чоллар ва кампирлар» мусиқали комедияси тингловчиларга яхши таниш. Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар» романи асосида басталанган «Кумуш» операси эса саҳна юзини ҳали кўрмаган эди.

М. Тожиев ижодиётининг моҳияти шундаки, у замоннинг энг эътиборли, долзарб, тарихий-ижтимоий аҳамиятга молик мавзуларини кўтарди, ўзига хос миллий услубда ифода этди.

М. Тожиев ижодий жамоаларга, Ўзбекистон филармониясига бадиий раҳбарлик қилган, Республика Бастакорлар уюшмасининг раиси лавозимида ишлаган. М. Тожиев 1962 йилдан эътиборан мусиқа таълими соҳасида ҳам самарали меҳнат қилиб, қатор шогирдларни тарбиялади.

Атоқли бастакор айни ижодий камолотга етиб, эндигина 52 баҳорни қаршилаб олганда умри хазон бўлди...

Оллоҳ раҳмат қилсин, охирати обод бўлсин.

Бир гуруҳ дўстлари

Иқбол МИРЗО

«МЕНИ ДЕСА, ЖОНИНГНИ ҲАМ БЕРАР ЭДИНГ»

***

Осмонимни обод қилган қамар эдинг,
Балолардан сақлагувчи тумор эдинг,
Кўзларимга мудом кўзи хумор эдинг,
Йўлларимни ёшинг билан ювар эдинг.
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.
Жон чекардинг, озор етса гар жонимга,
Минг алдасам, ишонардинг ёлғонимга,
Ногоҳ тикан ботар бўлса товонимга
Тиканларни кипригингда терар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.

Гулми эдинг, боғдан ўзим юлганмидим,
Қулми эдинг, сени сотиб олганмидим?
Бир кун ёлғиз қолишимни билганмидим...
Нечун менга ҳайрат ила қарар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг,
Япроқларга шодон-шодон сўйлардим мен,
Чорбоғларга пинҳон-пинҳон бўйлардим мен,
Сени ўпиб, бегонани ўйлардим мен,
Асли менга сен ҳаммадан керак эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.
Йўқсан, сени йўқлаб йўллар қарагим йўқ,
Юрак ютиб борай десам, юрагим йўқ,
Ўзимга ҳам энди менинг керагим йўқ.
Мени, ҳатто мендан зиёд севар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.

***

Ҳилвироқ китобни зарб билан ёпдим,
Кўҳна бўй урилиб, бузди кўнглимни.
Хазон тўшагидан бир гавҳар топдим:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Булутлар учрашди чақмоқлар отиб,
Чақмоқ соғинчларнинг ойдин гулими?
Ёмғир шивирлади тўкилаётиб:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Дарё қучоғида тош қотган тошлар
Эшитиб зериккан севги ўланин.
Дарё тўрт томонга ўзини ташлар:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Мана, кузак билан юз кўришди ёз,
Изғирин титмоқда тандир кулини.
Бир оҳангда ҳуштак чалади аёз:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Ёлғизим, бизларни сийлади тақдир,
Минг усулда тўсди борар йўлимни.
Севгимиз безавол яшайди, ахир
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

БИР ЛАҲЗА

Бир лаҳзада сенга баҳор бўлар куз —
Толеинг бир лаҳза жилмайиб боқса...
Муҳаббатим билан келдим юзма-юз
Ерости йўлида... фақат бир лаҳза.

Умрим тупроқ эди, айлана тупроқ,
Оёғим остида тупроқлар оқти.
Бу бахт — бир-бирига томон кавлаб чоҳ,
Ниҳоят, учрашган тутқунлар бахти!

Бир лаҳза бўлса-да яшадик бирга,
Дилдан тупроқ кетди, кўздан кетди кир.
Мен нечун шукрона айтмай тақдирга —
Мен уни кўрдим-ку, кўрдим-ку, ахир!

Азиз қадамжолар мен учун тамом,
Уларга таъзимлар қилай нега мен?
Ҳар куни шошаман ер ости томон,
Фақат ўша ерга бошим эгаман.

Бугун сескантирди бир совуқ савол,
Тилимни тишладим, тишларим синди.
Наҳот, ер устида бизга йўқ висол,
Наҳот, ер остида кўришсак энди?!

АФСОНА

Билагингдан, лабингдан
Бинафша бўйи келар.
Йиғи келар қалбимдан,
Бўғзимни ўйиб келар.

Қайда эртаклар юрти,
Қай томонда Хоразм?
Фироқ жонимдан ўтди,
«Галди сани гўрасим».

Тола сочинг куйдирдим,
Учиб келдинг. Серзарда.
Мен жим турдим. Тек турдим.
О, агарда, агарда!

Дединг, нетаётирсан,
Мени тинч қўй, илтимос.
Сен бор-йўғи шоирсан,
Яъни одамсан, холос!

Менга теккан ди пари,
Йўқ, тўғриси, жин чалди.
Пирпиради лабларим:
«Сани гўрасим галди...»

Ҳайрон тушдинг. Бўшашдинг.
Чақилди ишқ чақмоғи.
Мен ошиқдим. Мен шошдим.
Гулга тўлди қучоғим.

Билагингдан, лабингдан
Бинафша бўйи келди.
Бир ўт чиқди қалбимдан
Томоғим куйиб келди.

Шивирладинг, шоирим,
Ишқ ёлғондир, йиғингил.
Муҳаббатнинг охири
Пушаймондир, йиғингил.

Сочинг юзимга сурдим,
О, кўзимнинг қораси.
Қайда эртаклар юрти,
Қай томонда Хоразм?

Тонгда фироқ муқаррар,
Ҳижрон кутар саҳарда,
Бирга ичайлик заҳар,
О, агарда, агарда!

... Парилар ҳийласини
Билмас одам боласи.
Кўйлагим тугмасига
Боғланган соч толаси...

***

Эсимда ҳамма-ҳаммаси:
Кўзлар. Бармоқлар. Гул. Атир...
Сиз ҳам унутмагансиз,
Мактубларингиз йўлдадир.

Балки эртага оларман,
Майлига битта сўз, бир сатр.
Энг муҳими, мен биламан—
Мактубларингиз йўлдадир.

Умрим шамолларга кулгу,
Саргашта айлади тақдир.
Адашиб-адашиб, келар-ку,
Мактубларингиз йўлдадир.

Ҳаётим ўзгарар батамом,
Кўнглим кўзадек тўладир.
Сархуш яшайдирман. Ҳамон —
Мактубларингиз йўлдадир.

Ўн йил ўтибди. Ўн йил.
Бу менга ягона далдадир.
Ҳар тонг бир орзиқиб олар дил,
Мактубларингиз йўлдадир.

Анвар ОБИДЖОН

ЎЗИГА ХУДОЙИ ҚИЛГАН ОДАМ

ЁДНОМА

Ўтириш чўзилган сайин давра ҳам совий боради. Яна шундай бўлди. Аввалига бири-биридан жўшиб, унисининг қайновига буниси пайров қўшиб, гурунгни гулдиратиб турганларнинг тобора шашти сўнаверди, охири ҳар ким ёнидаги улфати билан сирлашишга ўтди. Ўзининг ниҳоятда ҳозиржавоблиги, топқирлиги билан доим ажралиб турувчи мактабдош дўстим Шермуҳаммад Ўринбоев гапни қоқ нишонга уриши билан мени қайта ҳайратга солди:

— Хоҳласангиз, ҳозир ўтиришни бирданига қизитаман-қўяман, — деди у. — Олтиариқдаги ҳар қандай даврада Абдубанноб акадан гап очиб қўйсангиз бас, уёғини ўзлари илаштириб кетишади азаматлар.

Ҳақиқатанам, бундай ҳолни жуда кўп кузатганман. Бирон киши Абдубанноб акадан гап очдими, кейин мавзуни бошқа ўзанга буришнинг иложи қолмайди. Ҳар ким у билан боғлиқ қизиқ таассуротлари, кечинмаю ҳангомаларини сўзлашга тушади. «У ким эди ўзи?» деб сўровчи биронта одамни ҳали кўрмаганман. Одил аканинг таъбири билан айтганда: «Олтиариққа эрталаб кўчиб келган киши, Абдубанноб акани кечқурунгача таниб улгурар эди».

Дўстимизнинг орамиздан кетганига бир ярим йилдан ошяпти, аммо нафақат яқинлари, у билан онда-сонда суҳбатлашиб юрганлар орасида ҳам ҳали ўрни совугани йўқ. Унинг энди бу дунёда мавжуд эмаслигига ҳеч кимнинг ишонгиси келмайди. Гўё ҳозир эшик очилади-ю: «Ҳа, писмиқлар, бизга билдирмай подалашиб олганларингга куяйми», дея кўзини қиялатиб кулганича кириб келадигандек. Ҳамма, беихтиёр, шу мўъжиза рўй беришини кутади. Деярли сирсалобати бўлмаган, жиккаккина, ўсмирлардек соддадил, чойхоначилардек камтару парвона, беадад қувноқ бир киши бунчалар меҳр-муҳаббатга сазоворлигининг сири нимада, деб ўйланиб қоламан.

Тўғри, у тумандаги тилга тушган амалдорлардан бири эди. Жумҳурият миқёсида кўргазмали йиғилишлар ўтказиб туриладиган намунали бўрдоқичилик корхонасини бошқарарди. Лекин, Олтиариқда донги етти иқлимга таралгудек амалдорлардан қанчаси ўтган. Тўғри, у давраларнинг гули, базмларнинг қаҳқаҳабошиси эди. Бироқ, бу гўша азалдан манаман деган қизиқчию аскиячиларга бой, уларнинг олдида Абдубанноб ака ким бўпти? Тўғри, у ўта меҳмондўст, улфатбоз эди. Бу депарада эса бундай келди-кетдиси кўп хонадонлар бесаноқ...

Ниҳоят, диққатимни унинг нодир бир фазилати алоҳида жалб этди — Абдубанноб ака бировга ёмонлик қилмас эди. Мабодо, қайсидир қабиҳ душманига ёмонлик қилишга жазм этганида ҳам, имоним комилки, буни барибир уддалай олмаган бўларди. Кўнгли жуда бўш эди. Туғма яхши одам эди. Бир гапи ҳануз эсимда: «Мени нуқул пашшаларга ёпишасиз, деб мазаҳлайсизлар. Пашшани сурбет, ифлостабиат одамларга ўхшатаман. Уларни савалаётиб, баъзи аблаҳларни мажақлаётгандек хумордан чиқаман. Оламда фақат яхшилар қолаётгандек кўнглим ёришади». Раҳматлининг ўчкорлиги ҳам рамзий эди, тажовузкорлиги пашшаларни қиришдан нарига ўтмасди.

Ёмонликни эплай олмаса-да, яхшиликни қиёмига етказишни эшиб қўяр эди. Олдига бирон ташвиш билан келган кишининг ноумид қайтганини биров эслай олмайди. Янгийўллик қадрдони Аҳмаджон ака: «Абдубанноб яхшиликсиз ўтган кунини кун ҳисобламайди шекилли», дер эди. Бир қарасангиз суюкли санъаткори Маҳмуджонни даволатиш учун Тошкентдан Фарғонага олдириб келган; бир қарасангиз, тожикистонлик кекса ҳофизнинг бошини бирон кампирга қовуштириб қўйиш дардида юрган; гоҳ нафақадаги собиқ тракторчиси Деҳқон бувага камёб дори-дармонларни топиб келиб, уйига ташлаб кетаётган; гоҳ камхаржроқ маҳалладошининг маъракасига кўмак уюштираётган...

Бир куни катта йўлнинг ёқасида Шодивой ака деган девонаваш кимса билан гаплашиб турганини кўриб қолдим. Борсам, Шодивой ака уни чапанича дуо қилиб бўлиб, менга илжайганича: «Эртага укамнинг ёнига борадиган бўлдим, менга бошдан-оёқ сарпо кийдирмоқчи», деди.

Орадан икки-уч кун ўтгач, бошанг кийиниб олган Шодивой акани тамантно бир кайфиятда учратдим.

Балки, «ҳа, энди, топиши зўр бўлгандан кейин...» дегувчилар чиқар. Аввало, ботмонлаб топиб, мисқолча ҳиммати йўқларни ҳар одимда учратиш мумкин. Қолаверса, Абдубанноб ака юлғичликнинг ҳадисини ололмай ўтди. Баъзан, сотиладиган узумининг пулига қараб қолганини, баъзан эса уй солиш чун давлатдан кредит олишга мажбур бўлганини, рўзғорига керакли сабзавотларни томорқасида етиштириб ғамлашга одатланганини яқин дўстлари яхши билишади.

— Бизбоп замон мана энди келди, — дея тўлқинланиб гапирган эди Абдубанноб ака. — Илгарилари етиштирган нарсаларни урвоғигача давлатга топширасан, деб туриб олишарди. Айтилганидан орттириб, ё бўлмаса, йўлини топиб, одамларга қанча кўп берсанг, шунча раҳмат айтадиган раҳбарлар ҳам чиқаркан-ку.

Ишчиларига томорқа беришда Абдубанноб ака ҳаммага намуна бўлди. «Президентимиз ўзлари, бер энди ерни эгаларига, деб турганларидан кейин, мен қизғаниб нима ҳам қилардим», деб қўярди ғурурланиб. Дончиларга ҳукумат томонидан берилган имтиёздан ҳам моҳирона фойдаланди. Етиштирилган мўл-кўл ҳосилнинг тегишли қисмини унга айлантириб, далачиларнинг қишлигини таъминлаб берди. Бундан ташқари, тумандаги бошқа қишлоқлардан ҳам ночор хонадонлар рўйхатини олдириб, ҳаммасига бир-икки қопдан «оқ хайрия» тарқаттириб чиқди. Республикамиздаги таниқли кишилардан бири Воҳид ака Содиқов: «Абдубанноб Охунжоний тириклигида ўзига худойи қилиб юрган инсон эди», деганида минг бор ҳақ эди.

Ҳа, уддабуронларнинг, халқпарварларнинг замони келиб, Абдубанноб акага ҳам қулочини кенг очганида, шукуҳли дамларда яйраб-яшнаб ишлаш унга узоқ насиб этмади. Кутилмаган фожиа дўстимизни ҳаётдан юлиб кетди, қувончини, орзуларини, савобпеша ниятларини чилпарчин қилди.

Туман ҳокими, қисқа вақт ичида Олтиариқда катта ўзгаришлар қила олган истеъдодли ёш раҳбар Аъзамжон Муҳиддинов қайсидир суҳбатда: «Абдубанноб аканинг ўрни, қадри энди билиняпти. Шу кишини деб туманимизга не-не азиз зотлар тез-тез қадам ранжида қилиб туришарди. Энди катта хўжалигимизнинг бир томони ҳувиллаб қолгандек туюляпти», деган экан. Бу чин юракдан айтилган мардона гап. Абдубанноб аканинг хонадонига қанчадан-қанча арбоблар, таниқли шоиру олимлар, машҳур ҳофизу ишбилармонларнинг қадами етган. Улар орасида Нуриддин Муҳиддинов, Эркин Воҳидов, Неъмат Аминов, Алибек Рустамий, Очилхон Отахонов ва бошқалар бор.

Яқинда қишлоқда бўлганимда Абдубанноб аканинг хонадонини йўқлаб бордим. Келин аямиз Гулсора опа келини ва қизини ёнига олиб, томорқадаги экинларни чопиқдан чиқараётган экан. Ҳовли покиза табиатли Абдубанноб аканинг тириклик пайтидагидек сарамжон-саришта. Узумлар дид билан хомток қилинган, дераза ойналари топ-тоза. Ҳафтасига камида икки марта гавжум бўладиган меҳмонхона пиллапоясида чилопчин ва обдаста, панжарага сочиқ илиб қўйилган. Буни кўриб, кўнглим бузилиб кетди. Аҳволимни Гулсора опа ҳам сезди.

— Ҳа, меҳмонхонамиз ўшандан бери жим-жит. Кептуринглар, Абдувоҳид ҳам катта бўп қолди, — деди у эзгин оҳангда.

— Бу... вақтинчалик холос, опа, — дедим унинг кўнглини кўтариш умидида. — Бир оққан дарё оқаверади. Аҳмадали отанинг даврида бу хонадонда Охунбобоевдан тортиб, қанча табаррук зотлар туз тотишган. Кейин, фурсат ўтиб, Абдубанноб акамнинг даври бошланди. Озгина вақт ўтсин, ўғлингизнинг ҳам гали келади, меҳмонларга зиёфат тайёрлайвериб, ҳолдан тойиб кетасиз ҳали...

— Илойим, айтганингиз келсин, — деди Гулсора опа ва ёш тўплана бошлаган кўзлари бирдан порпираб кетди...

Шуларни ёзарканман, бир нарсага қайтадан амин бўлдим: Бу дунёда ҳамма нарса ўткинчи. Фақат ҳақиқат, илм ва яхшилик ўлмайди! Ва яна, ўзимга ва атрофимдагиларга савол бергим келади:

— Биз ўзимизга худойи қила оляпмизми? Бунга улгурмаган бўлсак, нимамизга гердайиб юрибмиз?!.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Мели Норматовга қизи **НАВРЎЗАнинг** бевақт вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Насриддин Муҳаммадиевга онаси **ЧИННИ аянинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Муҳаммад АЛИ
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ЧИНГИЗ ОҒА БИЛАН УЧРАШУВИМ

Амриқода бўлган суҳбат

Ҳамиша Аллоҳнинг марҳамати улуғдир, инсонга ҳар куни, ҳар сонияда турфа учрашувлар ҳадя этади. Биз сўнг узоқ вақт унинг таъсирида юрамиз, шунинг натижасида бизларнинг олам ҳақидаги тасаввурларимиз кенгайиб боради. Менинг устоз Чингиз Айтматов билан учрашувим, айниқса, бу учрашувнинг Ватандан йироқ бир ерда юз берганлиги кўнглимда чуқур из қолдирди. 1996 йил 11-13 апрел кунлари Америка Қўшма Штатларининг Миннесота штатидаги Миннеаполис шаҳрида Марказий Осиё республикаларига бағишланган «Янгиланиш ва демократлаштириш учун кураш» деган конференция бўлиб ўтди. Брюсселдан учиб келган Чингиз оға — у Қирғизистоннинг Белгиядаги Фавқулодда ва мухтор элчиси — бу муҳим конференция ишида фаол қатнашди, икки марта сўзга чиқди, бир учрашув ўтказди. Мен Вашингтон университетида шу вақт «Марказий Осиё ёзувчилари ва зиёлилари советлар даврида» мавзуида махсус мухтасар курсдан маърузалар ўқимоқда эдим ва конференция ишида меҳмон сифатида иштирок этдим. Уч кун бирга бўлсак-да, Чингиз оға билан бироз хотиржам суҳбатлашиш имкони фақат конференция ташкилотчиси — Миннесота университети профессори Ада Мэйо хоним хонадонидагина бўлди. Ада Мэйо хоним Чингиз оға ижодининг тадқиқотчиси ва мухлиси экан.

Қачондан буён Чингиз оғани биламан, деб ўз-ўзимга савол бераман. Бу 1960 йилдан бошланган. Адиб Москвадаги Горкий номидаги Адабиёт институтининг Олий адабиёт курсини янги битирган, биринчи қиссалари эълон қилиниб, ўқувчилар қалбини забт эта бошлаган пайтлар эди. Ўшанда «Тоғ ва дашт қиссалари» китобини ҳар дамда одамлар қўлида кўриш мумкин бўларди. Мен ўшанда Адабиёт институтида таҳсил олар эдим, ётоқхонамиз бир эди, институтимиз Александр Герцен ҳовлисида жойлашганди. Дарсхоналарда, Останкинодан унча узоқ бўлмаган ердаги ётоқхонамизда замонанинг таниқли адиблари, шоирларини тез-тез кўриб туриш мумкин эди. Институтда ва унинг Олий адабиёт курсида турли миллат вакиллари ўқиган, масалан, Расул Ҳамзатов, Виктор Астафев, Егор Исаев, Евгений Евтушенко, Белла Аҳмадуллина... Ўлжас Сулаймонов бизлардан уч курс юқори ўқир эди, Николай Рубцов билан курсдош эдик. Чингиз оғани домлаларимиз ҳам, ўзимиз ҳам яхши кўрар эдик. Шунинг учун уни тез-тез институтга, ётоқхонамизга учрашувларга таклиф этишарди, у ҳам биронтасини қолдирмай, эринмай келарди, бизларнинг турли саволларимизга жавоб берар, баҳслашар эди. Биз Марказий Осиёдан борган студентлар, албатта, унинг атрофида парвона эдик. Студентлар, айниқса, Адабиёт институтининг студентлари, ўша пайтдаёқ ўзларини «улуғ адиблар» қаторига қўшиб қўйган ҳаваскорларнинг баъзан беписанд саволларига ҳам оғир-босиқ жавоб беришига, кенгроқ қарашига эътибор қилар эдим. Бу муҳим хусусият экан. Бир куни, дарсдан кейин Чингиз оға билан учрашув бўладиган кун, чет эл адабиёти муаллимимиз, Тургенев қаҳрамонларига ўхшаб кетадиган нуқтадон Сергей Артамонов, — хорижий адабиётдан дарсликлар ёзган, дарсларни жуда чиройли ўтарди — бугун Чингиз Айтматов билан учрашув бўлишини таъкидлаб, унга албатта қатнашишга таклиф этди. Кейин қўлидаги «Юманите» газетасини очиб, тўппадан-тўғри таржима қилиб русча ўқиб кетди: «Эй, муҳаббат кечаларининг таърифини берган Алфред де Мюссе. Сен қирғиз ёзувчисининг «Жамила» асарини ўқисанг, муҳаббат кечаларининг қандай бўлишини билиб олар эдинг!..» Бу — деди домла, — Луи Арагоннинг мақоласидан, у Чингиз Айтматов ҳақида шундай ёзади...

Ўша қайноқ йиллардан гап бошлаганимда, Чингиз оға кулиб деди:

— Эҳ-е, қайси даврларни эсга соляпсан, қанча йиллар ўтиб кетдию... У пайтлар, айниқса, эрувгарчилик йиллари, адабиётга жуда катта умид билан қарардилар, адабиёт ҳам бу умидларни оқлашга ҳаракат қиларди.

— Бу билан ҳозир адабиёт аҳволи бошқачароқ, демоқчисиз-да...

— Ҳа, ҳозир адабиёт бошига қийин кунлар тушди. Адабиётнинг тарқалиши қийин бўлиб қолди. Бошқа ҳар турли харажатлар кўп, адабиётдан бошқа нарсаларга алахситадиган ишлар кўп. Ҳисоблашишга мажбур бўлади киши. Лекин бу катта адабиёт, умуман адабиёт учун, ёзувчи учун жиддий синовдир. Ундан ўтиб олишни ўйлаш керак.

— Чингиз оға, мана, Амриқода юрибмиз, аммо эсимга ўтган йили Тошкентда «Туркистон» саройида бўлган анжуман тушади. Ўзбек матбуоти бу воқеани яхши ёритди. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида Аҳмаджон Мелибоевнинг суҳбати ҳам босилди, олгандирсиз. Президентимизнинг «Туркистон — умумий уйимиз» ғоясидан нурланган бу анжуман, «Марказий Осиё халқлари маданияти ассамблеяси» ташкил этилиши қутлуғ воқеа бўлди...

-Ҳамманинг ҳам кўнглида шундай бир туйғу, ҳис бор эди... — деди Чингиз оға. — Катта аҳамиятга эга бир иш бўлди бу. Ҳали юқорида айтганимдай, адабиёт, маданият қийин аҳволга тушиб қолган шундай кунларда бу ассамблея зиммасига катта вазифалар тушади. Бугун, Миннеаполисдаги конференцияда ҳам, ўзинг кўрдинг, худди Тошкентда айтган гапларимни такрорладим, назаримда, бу конференция Тошкент анжуманининг давомидай туюлди. Чиндан ҳам зиёлилар, яъни, ёзувчилар, олимлар, ўқитувчилар, умуман илм аҳли эл-юрт, Ватан олдида жуда ҳам масъулиятли кишилардир. Миллий низо ёки фожеа юз берган ерда, назар солинса, зиёлилар масъулиятни ёддан чиқарган бўладилар. Бизнинг ассамблеямиз Марказий Осиёда маданий-ижтимоий ҳаётнинг барқарорлиги, руҳий бирдамлик ва ҳамжиҳатлик, юз бериши мумкин бўлган низолар олдини олиш, кенг маънавий ҳаётимиз муаммоларини ҳал қилишга бел боғлаган.

— Ассамблеянинг ҳозирги фаолияти қандай кечмоқда?

— Адабиётнинг аҳволи оғирлигини айтдим, айниқса, шеъриятга қийин бўлиб қолди. Китоб чиқариш учун ҳомий топиш керак, спонсор дейди-ку, ҳозир бу машҳур сўз... Алматида шу йил август ойида бир йиғин қилмоқчимиз, унинг номини «Китобнинг тақдири» деб атаябмиз. Шеъриятга боғлиқ муаммоларни кўриб чиқмоқчимиз.

Кейин Чингиз оға менинг Америкага келишим сабабини сўради, айтдим. Сиэтлда Вашингтон университетида профессор Илза Сиртаутас раҳбарлигида Марказий Осиёнинг ўзбек, қирғиз, қозоқ, тожик каби тиллари ўрганилишини, бу ерда шундай анъана борлигини эшитиб хурсанд бўлди.

— Чингиз оға, — дедим суҳбат мавзусини ўзгартириб, — кино ижодингизнинг бир қаноти бўлиб қолган. Асарларингиз бўйича нечта кино қилинган?

— Бундай кинолар ўнтага етди. Аммо уларнинг ичида менга маъқул бўлганлари учта: булар «Оқ кема», «Соҳил бўйлаб чопаётган олапар» ва, мана яқинда Берлинда катта мукофотга сазовор бўлган «Бўронли бекат» филмлари.

— «Оқ кема» асарингиз менга худди шеърда ёзилгандай таассурот қолдиради, бу орзулар достони. Ҳам фалсафий, ҳам тарихий асар. Жуда бичими келишган асар, дер эдим.

— Жуда чуқур ўқибсан, — деди Чингиз оға кулиб, кейин жиддий тусга кирди. — Ҳа, унда болалигим излари бор... Бундан бир неча йил аввал хизмат билан Пекинга бордим. Меҳмонхонага жойлашиб ўтирган ҳам эдимки, телефон жиринглади. Ҳайрон бўлдим, ким бўлиши мумкин? Пекинда бирон танишим ҳам йўқ... Қулоқ солсам, кимдир қирғиз тилида салом беради. Ким бу, десам, нима дейди, дегин? Мен «Оқ кема»даги дарёга сузиб кетган исмсиз болангизман, дейди!.. Пекинда ўқиётган қирғиз студентларидан экан, улар билан учрашишга ваъда бердим, кейин учрашдим ҳам. Барчаси «Оқ кема» қаҳрамони тенгқурлари экан...

— Жуда таъсирли воқеа юз берибди... Бу қиссангиз Америкада эълон қилинганми?

— Ҳа, «Страус энд Страус» деган нашриёт босиб чиқарган эди.

— Асарларингиз чет элларда кўп босилади, шу қандай амалга оширилади? Ноширлар сиздан сўрашадими ёки билдиришмайдими? Шундай ҳоллар ҳам бўлганми? Бундай ишлар билан бирон вакилингиз шуғулланса керак?

— Бўлган, — деди кулиб Чингиз оға. — Масалан, Грецияда еттита китобим босилиб чиқибди, ўзимнинг хабарим йўқ. Ҳозир Брюсселда вакилим бор, бундай ишлар ўшанинг зиммасида.

— Ҳеч қизиқиб кўрганмисиз: асарларингиз неча тилга таржима бўлибди?

— ЮНЕСКО маълумотига кўра асарлари кўп тилларга таржима қилинган ўнта ёзувчини аниқлаганлар. Шу рўйхатга мени ҳам киритишибди. Шу пайтгача менинг асарларим дунёнинг 130 тилига таржима бўлган экан.

— «Иссиқкўл форуми» яқин-ўртада йиғин ўтказадими?

— Бу йил кузда форумни йиғаман деб турибман.

Чингиз оға шу кунларда Ҳамдўстлик мамлакатларида ўқитувчиларнинг аҳволи яхши эмаслигига диққатни қаратди. Ўқитувчиларнинг аҳволини яхшилаш зарур, улар маошини оширмоқ, шароитини яхшиламоқ лозим. Акс ҳолда улар бошқа фойдаси кўпроқ ишларга кетиб қолишмоқда, бу маориф ва таълим ишларига зарар етказади... Кейин ёшларга тилак маъносида, аввалги адабий тажрибаларни модернизмга қўшган ҳолда ижод қилинса яхши бўлади, деди. Анъаналар унутилмаслиги керак. Гап Чингиз оғанинг сўнги романи «Кассандра тамғаси»га тақалди. Роман чиққандан кейин унга қарши ҳужумлар ҳам бошланиб кетди, очиқ, шартаки танқидлар деса бўлади уларни. Миллатчилик руҳида ёзилган танқидлар. Уларнинг маъноси — нега ўзи рус бўлмаган муаллиф рус кишиси ҳақида ёзади?.. Бундай муносабатни ёзувчининг «Кунда» романига нисбатан ҳам кўрган эдик.

— Романимнинг қаҳрамони — рус олими, генетик олим, у космонавт, фазода кемада учиб юрибди, — изоҳлайди Чингиз оға, — кейин янги одамлар бориб, аввалги экипажни алмаштириб, эски космонавтларни Ерга олиб тушишмоқчи бўлишади. Ана шу ерда қизиқ ҳодиса рўй беради: менинг қаҳрамоним Ерга қайтишдан бош тортади! Воқеа жанжалга айланади, Ерда генетик олимни космик диссидент, деб аташади. Бунда теран маъно бор. Шундай қилиб, собиқ генетик олим космик монах — фазовий роҳибга айланади. Унинг шундай қилишига етарли, чуқур асослари бор эди.

— Қандай асослар экан? — сўрадим мен.

— Генетик олимнинг тавба-тазарруси бор. У умуман Инсон ва Инсоният ривожи, тараққиётидан қониқмайди, шундай бўлишида кўплар қатори ўзини ҳам айбдор сезади. Инсоният тараққиёти уни катта ташвишга солади. Ана шу тараққиёт ҳақида космик одам сифатида унинг ўз қарашлари бор. Шуларнинг бари ҳақида у Рим папасига мактуб ёзади... Роман шундан бошланади.

— Чингиз оға, бир фикр-да, шу, назаримда, дунёда бесаранжомликлар кўпайиб кеттандек... Ҳар хил сиёсий, миллий низолар, урушлар... Сизга ҳам шундай туюладими? Ёки ҳамма замонларга хос нарсами бу?

— Ҳамма замонларда ҳам бўлган, ҳамма замонларга хос нарса... — деди Чингиз оға ўйланиб. — Лекин бизнинг замонда диний руҳият, ҳолатнинг кучайиб бориши кузатилмоқда. Ҳамма динлар ҳурмат-эътиборга муносиб ва лойиқ. Динсиз Инсон сиймосини тасаввур этиш қийин. Дин бизни ёруғ орзуларга чорлайди, қайғули дамларимизда руҳимизни кўтаради. Аммо бугун нега динлар, асил вазифаси, бурчи бир бўлган динлар бир-бирига душман сифатида қарашади? Бундан инсон азоб тортади, азият чекади?..

— Кечирасиз, Алишер Навоий «Лисонут-тайр»да, парвардигор инсонни коинотнинг тожи қилиб яратди, деб ёзган эди...

— Демак, коинотнинг тожи бўлган инсон азоб тортади... Кўрдингми. Шу нарса мени кўп ўйлантиради... Романимнинг қаҳрамонларидан бири америкалик футуролог олим Роберт Борг, қани энди менга ҳуқуқ ва имкон берилсаю дунёдаги ҳамма динларни қабул қилсам, динлар ассамблеяси ташкил этилса, чунки ҳаммани ҳам парвардигор яратган, дейди... У кўп воқеаларни кузатади, динлар тарихи билан қизиқади. Аммо бу ҳақдаги ўз фикрларини айтиб улгурмай, оламдан ўтади... Менинг мақсадим — одамларнинг фикрини уйғотишда, одамларни ўйлантириш, мулоҳаза юритишга ундашда. Ёзувчининг вазифаси шу, менимча.

— Тўғри, ёзувчи муаммо қўяди, унинг ечими инсонларга, ҳаётга боғлиқ бўлади, — дедим ва Чингиз оғанинг ўз асарларида дунёвий муаммолар ҳақида бош қотираётгани ҳаммамизга ҳам ўрнак эканлиги, устоздан кўп нарса ўрганишимиз лозимлигини англадим. Бу катта мактабдир.

— «Кассандра тамғаси» қайси тилларда чиқди? Дарвоқе, бизда «Чўлпон» нашриёти хамир учидан патир, маъносида ундан бир парчани китобча қилиб нашр этди.

— Бу роман ҳозирча Япония, Хитой, Германия ва Италияда босилиб чиқди.

— Қайси пайтларда ижод қиласиз?

— Ҳар кун эрталаб соат бешдан ўн-ўн бирларгача ишлайман.

— Сир бўлмаса, ҳозир ёзаётган асарингиз ҳақида бир-икки оғиз гапириб берсангиз.

— Янги асаримнинг мавзуси уруш ҳақида, «Жамила» қиссасидаги давр, аммо албатта, мутлақо бошқа асар. Белгияда бир нашриёт битиришимни кутиб турибди, эълон қилмоқчи.

Суҳбатимиз давомида яна кўп мавзуларда сўз кетди. Охирида Чингиз оға шундай деди:

— Биласанми, Наврўз кунлари бошланиши билан бободеҳқон далага уруғ сочади. Навбатма-навбат ўнгга, чапга уруғ сочганда унинг айтадиган сўзлари бор. Сўзларининг маъноси тахминан шундай. Мана бу сочганим етимларга, мана бу сочганим бева-бечораларга, мана буниси болаларга, мана буниси оилаларга, мана буниси қўшниларга, мана буниси меҳмонларга, савдогарларга, чумоли, қурт-қумирсқаларга, ҳаммага бўлсин. Илоё, битта уруғ ўнта бўлиб униб чиқсин, ўнта уруғ юзта бўлиб кўкарсин, юзта мингта бўлсин, мингта — туман... Илоё, ҳеч қайсисини ўғирлатмайин, барчаси қандай ният қилган бўлсам, ўшандай айтганларимга насиб этсин... Мен бободеҳқоннинг ўша дуоси ҳақида кўп ўйлайман, бу менинг дуоимга айланиб қолган. Кел, бизлар ҳам, не ният қилган бўлсак, насиб этсин, ниятимизга етайлик.

Ёзувчи, адиб ҳам ўзига хос бир деҳқондир, қўлига қалам олганда, у ҳам деҳқон сингари қутлуғ ниятларни кўнглига тугади. Устоз Чингиз Айтматовнинг юқорида айтган сўзлари, назаримда, деҳқонларга ҳам, адибларга ҳам эзгу тилак бўлиб жаранглади.

АҚШ,
Миннеаполис шаҳри
1996 йил, 12 апрел

УМИДИМИЗ КАТТА

Боши биринчи бетда

мумкин. Демоқчиманки, биз кўрик-танлов ўтказаётганда ҳаваскорлар ичидаги янги овозларга, янги талқинларга, янгича ижро усулларига ҳам эътибор беришимиз керак.

Абдуҳошим ИСМОИЛОВ, Ўзбекистон халқ артисти:

— Қўшиқлар танловининг ўтказилиши ҳар жиҳатдан маъқул бўлди. Халқимиз ичида талантли ижрочилар кўп, истеъдодлар исталганча топилади. Уларни аниқлашимиз, маҳоратларини янада тарбия қилишимиз, истеъдодларини тўғри йўлга йўналтиришимиз зарур. Аммо, бунда бир нарсага аҳамият бериш керак, деб ўйлайман. Кейинги пайтларда ола-қуроқ қўшиқлар жуда кўпайиб кетди. Ҳеч иккиланмай ўзлаштириб олишларни айтмайсизми? Ҳиндча, туркча, афғону эронча оҳангларни номигагина ўзгартириб, бемалол қўшиқ қилавериш яхши эмас. Бу билан ўзини санъаткор деб ҳисоблаётган ана шундай топқирлар энг аввало ўзини алдайди. Чунки дидли тингловчи бундай қоришиқ қўшиқларга меҳр қўймайди. Мен кўплаб кўрик-танловларда иштирок этиб бунга кўп бор амин бўлганман. Биз ижро маҳоратини баҳолаётганда ана шундай сохтакорликларга диққат билан қарашимиз лозим.

Нозимбек ҲАСАНОВ, Шаҳрихон тўқимачилик комбинатининг бош муҳандиси:

— Мен санъаткор ёки ижрочи эмасман, оддий тингловчиман, яхши қўшиқ шайдосиман. Гоҳо шундай бўладики, қўшиқдаги битта сўз, битта чиройли ифода, мусиқанинг ёқимли бир зарби юрагингизни эритиб юборади, чарчоғингизни босади, кўнгил тоғдек кўтарилади. Навоий, Бобур, Нодирабегим, Машраб, Муқимий ғазалларига басталанган қўшиқларни тинглаганимда бу кўҳна дунё, бу мураккаб ҳаётнинг не-не маъноларини уққандай бўламан. Вақтнинг озлиги, ундан унумли фойдаланиш, эл-юрт учун бирор бир керакли иш қилиш тараддудига тушасиз. «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танловини мен ҳам кузатиб бормоқдаман. Тўғри, қўшиқларнинг ҳаммаси ҳам бир хил савияда эмас, аммо кейинги уч-тўрт йил ичида ижро этилган «Ўзбекистон муштарак», «Эл бўл, халқим», «Алёр», «Юрт ишқида ёнаман» каби эл аро машҳур бўлиб кетган қўшиқларни, Юлдуз Усмонова, Фаррух Зокиров, Муяссар Раззоқова, Ғуломжон Ёқубов ва бошқаларнинг янги ашулаларини, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Муҳаммад Юсуф, Нормурод Нарзуллаев, Абдусаид Кўчимовнинг мустақилликни мадҳ этувчи шеърларини бугун албатта айтишимиз керак. Уларнинг аксарияти дилимиздан жой олди, хиргойига айланди.

Афсуски, қўшиқларимизнинг ҳаммаси тўғрисида ҳам юқоридагидай фикрларни айта олмаймиз. Енгил қўшиқлар кўпайгандан кўпайиб бормоқда. Тўйларда ижро этилаётган баъзи «ашула»ларга эътибор беринг — на мазмун, на маъно бор, шунчаки олди-қочди гаплар. Халқимиз сабрли-бардошли экан, бирор киши ўртага чиқиб «Ҳой бола, бу қанақа қўшиқ», демайди...

Имомали КАРИМОВ, Қўқон тиббиёт билим юрти ўқитувчиси:

— Яқинда телевидениемизда ҳозирги қўшиқчилигимиз аҳволи, ютуқ-камчиликларига бағишланган бир кўрсатув бўлди. Ҳофизлардан бири қўшиқни илоҳий неъмат, деди. Менинг ҳам фикрим шундай. Бундай истеъдод ҳар кимда ҳам учрайвермайди. Ҳозир қўлига тор олиб санъаткорман дея саҳнага чиқиб куйлаётган кўпчилик ёшларимиз, ҳурмат билан айтганда, шунчаки ҳофизликни ҳавас қилгувчилардир. Ҳақиқий санъаткорлар бутунлай бошқа.

Агар мен ўзбек қўшиқчилигида Комилжон Отаниёзов, Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Фахриддин Умаровлар — бу рўйхатни яна давом эттириш мумкин — ўзига хос мактаб яратганлар десам, муболаға бўлмас. Уларнинг ижро йўллари йиллар ўтиб ёшлар томонидан қайта сайқалланса сайқалланадики, асло унут бўлмайди.

Юқоридаги рўйхатга мен хушовоз хонандамиз Шерали Жўраевни ҳам қўшаман. Гап менинг у кишига ашаддий мухлислигимда эмас, бу — элда тан олинган ҳақиқат. Шерали аканинг қўшиқларида ёқимли оҳанг, сеҳрловчи куй, бетакрор овоздан ташқари тингловчини ўй-фикрга, мулоҳазага чорловчи ҳаётий мулоҳазалар ҳам бор. Гап мана шунда. Қўшиқ, агар у ҳақиқий санъат асари бўлса, биринчи галда даъваткор бўлади, вужудни уйғотади, тингловчини эзгулик манзиллари сари чорлайди.

Шу ўринда дилимдаги бир мулоҳазани айтиб ўтай. Нега кўпгина истеъдодли хонандаларимиз қўшиқчиликда юксак натижаларга эриша олмайдилар? Бунинг сабаби шуки, улар азал бошдан ўз овозларини, ўз йўлларини интилган манзилларини аниқлаб олмайдилар, енгил йўллардан юрадилар, аниқроғи тақлидчиликка бериладилар. Натижада эса элда машҳур ҳофизларимизнинг соясида қолиб кетишади.

«Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танловидан умидим катта. Бу кўрик халқимизга, қўшиқ шайдоларига янги-янги истеъдодларни кашф қилиб бериши, қўшиқчилигимизни янада юксак чўққиларга кўтаришига аминман.

ЁШЛАР ГУРУНГИ

1996 йил бошиданоқ Ўзбекистон Республикаси Ёзувчилар уюшмаси учун баракали келди. Уюшма маъмурияти ва ижодий жамоасининг жонкуярлиги, ташкилотчилиги боис Адабиётчилар уйи бугун шоир ва адиблар, олим ва мунаққидлар, талабалар ва адабиёт ихлосмандлари билан гавжум. Уюшма фаолияти тобора қизгин тус олаётир. Кейинги икки-уч ойда ўтказилган тадбирлар: адабиёт, ҳозирги адабий жараён, унда кечаётган ҳодисалар, изланишлар, муаммоларга бағишланган давра суҳбатлари, ижодий мулоқотлар, мушоаралар фикримиз далилидир.

Адабий йиғинлар қизгин баҳсу мунозаралар, холис танқидий муносабатлар руҳида ўтмоқда. Адабий ҳаётнинг янада жонланишини таъминлашда бунинг аҳамияти катта.

Яқинда Ёзувчилар уюшмасида ўтказилган ёшлар мушоираси ва давра суҳбати ҳам ана шундай адабий мажлислардан бири бўлди. Одатдаги мажлислардан фарқли ўлароқ, уни ўтказиш ҳам, бошқариш ҳам тўла ёшларнинг ихтиёрида бўлди. Бу устоз адибларнинг ёшларга кўрсатган иззат ва ғамхўрлигидан далолатдир.

Адабий мажлисни ёш шоир Рустам Мусурмон кириш сўзи билан очди. Ғайрат Абдулҳаким, Фахриддин Абдураҳимов, Салим Ашур, Раҳимжон Раҳмат, Вафо Вайзулло, Озода Бекмуродова, Мухтасар Тожимаматова, Сирожиддин Рауф, Гулноз Мўминова, Зарбуви Алқарова, Ойгул Убайдуллаева, Сафар Оллоёр, Абдувоҳид Ҳайит каби ёш шоирлар янги шеърларидан ўқидилар, бугунги шеърият, адабий жараён тўғрисида гурунглашдилар.

Мушоарада иштирок этган Муҳаммад Юсуф, Жамол Сирожиддин, Чоршъам каби истеъдодли шоирлар ҳам ушбу адабий гурунг ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини, таклиф ва истакларини билдирдилар.

Ўзбекистон Республикаси Ёзувчилар уюшмаси раиси Абдулла Орипов ёшларга ижодкор шахси, ижод масъулияти, шеърият сиру асрори ҳақида ҳамда миллий ғурур ва ифтихор тўғрисида сўзлади, янги битган шеърларидан бирини ўқиб берди.

Мушоара ва давра суҳбати самимий руҳда ўтди. Бу самимийлик ёшларнинг кўнглини шод этиб, уларни янада қизгин ижодий меҳнатга даъват этди.

СКРИПКАЧИЛАР КОНЦЕРТИ

Пойтахтимизнинг «Баҳор» концерт залида скрипка мусиқа кечаси бўлди. Кечада Ю. Конюс, Ф. Мендельсон, В. Моцарт, К. Сен-Санс, М. Равел, П. Сарасате асарларини М. Ашрафий номидаги Тошкент давлат консерваторияси доценти Б. Қурбонов ўқувчилари, халқаро кўрик-танлов лауреати Е. Угай, республика кўрик-танлови лауреатлари Т. Терешина, Э. Салимгараев, В. Успенский номидаги мусиқа билим юртининг 5-синф ўқувчиси А. Раимжонова, Ўзбекистон халқ артисти, профессор Зоҳид Ҳақназаров раҳбарлагидаги Ўзбекистон миллий симфоник оркестри (дирижер В. Неймер) ижро этдилар.

Г. ҚУРБОНОВА

АСКАР САФДА КУЙЛАГАНДА

Бугунги кунда республикамизда оммавий қўшиқларга, кўпчилик бўлиб айтиладиган ашулаларга эҳтиёж ортиб бораётгани сир эмас. Бинобарин, Президентимиз фармони билан ўтаётган «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар кўрик-танловининг асосий мақсадларидан бири ҳам шу. Албатта, катта давраларда, ўзаро гурунгларда жўр бўлиб қўшиқ айтишнинг гашти ўзгача бўлади. Айниқса, Ватанга садоқат йўлида йигитлик бурчини ўтаётган аскарларимиз сафда қўшиқ куйлаб ўтишса, бу қўшиқда дилларга она Ватан меҳрини жо этиб, муқаддас тупроққа сажда қилиш туйғусини солсалар қандай ажойиб. Лекин, минг афсуски, ҳозирча бундай қўшиқларимиз кам. Уларнинг кўпайишига эса шубҳа йўқ! Яқинда пойтахтимизнинг Санъат саройида «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар танлови доирасида бўлиб ўтган Ўзбекистон Қуролли кучлари ансамбллари беллашуви шундан гувоҳлик берди. Унда Сирдарё вилоятидаги Н-ҳарбий бўлинма ансамбли ижросидаги «Ўзбекистон аскарлари» қўшиғи биринчи ўринга лойиқ деб топилди. Анвар Обиджон шеъри билан айтиладиган бу қўшиққа бастакор Анор Назаров мусиқа ёзган. Биз ансамблнинг бадиий раҳбари Асадулла Холиқов билан суҳбатда бўлдик.

Аввало, А. Холиқовнинг ўзи ҳақида икки оғиз сўз: санъатни, хусусан, қўшиқ санъатини ҳаёти мазмуни деб биладиган бу камтаргина оддий ўзбек йигити асли андижонлик. Асадулла дастлаб Тўхтасин Жалилов номидаги мусиқа билим юртида, кейин Тошкент давлат Санъат институтида ўқиди.

Кўриб турганингиздек, Асадулланинг таржимаи ҳолида ҳеч қандай фавқулодда воқеалар содир бўлган эмас. Фавқулоддалик фақат бир нарсада — унинг Андижондан Сирдарёга келиб қолишида кўринади. Шубҳасиз, биринчи бўлиб, биз ҳам бунинг сабаби билан қизиқдик:

— Билим юртини тугатганимда Сирдарё вилоят театрига кадрлар ниҳоятда зарурлиги ҳақида эшитиб қолдим. «Қани, бир бахтимни синаб кўрай-чи», — дедиму шу театрга келдим. Кейин тўғри иш қилганим маълум бўлди. Шу ерда ишлаб туриб, Тошкент Санъат институтининг кино ва драма актёрлиги факултетини тугатдим. 1987 йили Сирдарё театри қошида «Манзур» ансамблини ташкил этдим.

Ўз номи билан сирдарёликларга манзур бўлган бу ансамбл республикамиз ва Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон бўйлаб ўтказган гастролларида ҳам кўпчиликнинг муҳаббатини қозонди. 1992 йилга келиб ансамбл вилоят маданият бошқармаси қошида фаолиятини давом эттирди. Ўша йили пойтахтимизда биринчи бор ўтган Мустақиллик байрами тантаналарида қатнашди. Ўшанда Тўра Сулаймон шеъри билан «Ўзбекистон» қўшиғини ижро этдилар. Кейин Мустақилликнинг уч йиллик тантаналарида қатнашиш насиб этди. Ўтган давр мобайнида ансамбл репертуари бойиди, миллий, халқона қўшиқлар кўпайди.

— Ансамблингизнинг ишлари яхши кетаётган экан. Нима учун бирданига Қуролли кучлар ансамблига айланиб кетди?

— Тўғри айтдингиз, ансамблимизнинг фаолияти кўпчиликка манзур бўлаётганди. Лекин «Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқ танловининг эълон қилиниши менга тинчлик бермай қўйди. Чунки унда мени анчадан буён ўйлантириб турган жамоа бўлиб айтиладиган қўшиқлар ҳақида ҳам гап борарди.

Ҳозирги кунда ҳарбий қисмларимизнинг сафда юриб куйлайдиган ўз қўшиқлари кам. Шунинг учун мен ўз олдимга яхши бир солдатлар қўшиғини яратишни мақсад қилиб қўйдим. Ниятимни композитор Анор Назаров билан ўртоқлашдим. Шундай қилиб, биргаликда иш бошладик. Қўшиқ тайёр бўлгач, дастлаб уни Сирдарё вилоятидаги харбий бўлинмага бориб ўзим айтиб бердим. Аскарларга ёқиб қолди. Шундан кейин қўшиққа ихлоси баланд йигитларни танлаб олиб, тайёрланишга киришдик. Аввал вилоят бўйича ўтказилган кўрикда қатнашдик.

Ҳа, вилоят кўригида уларнинг чиқишлари жуда яхши кутиб олинди. Ҳаммаси яхши бўлдию, лекин якунида, улар иккинчи ўрин билан кифояланишди. Бундан бироз руҳлари тушган аскарларга Асадулла далда берди ва Ўзбекистон Қуролли кучлари ансамбллари кўригида қатнашишга ундади. Натижадан эса хабарингиз бор.

— Сизнингча бу қўшиқ муваффақиятининг асосий сабаби нимада? — деб сўрадик А. Холиқовдан.

— Асосий сабаби, қўшиқни алоҳида махсус тайёргарликка эга ансамбл эмас, балки ҳарбий хизматдаги аскарлар ижро этдилар. Чунки улар худди сафдагидек табиий, эркин куйладилар. Қолаверса, қўшиқ театрлаштирилган шаклда тақдим этилди. Бу ҳам табиийликни таъминлаган. Шунингдек, шоир Анвар Обиджон шеъри ватанга муҳаббат, садоқат, ифтихор туйғулари билан йўғрилгани учун ҳам қўшиқ кўпчиликда яхши таассурот қолдирди. Кези келганда бизга яқиндан ёрдам берган зобитлар Алижон Жумабоев, Ҳамза Қодиров хизматларини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман.

Шу ўринда Асадулла Холиқовнинг сабр-тоқатига, ўз ишига садоқатига тан бериш керак. Ахир, куни билан ватан олдидаги бурчини бажариб, бироз ҳордиққа қайтган йигитлар билан шуғулланиш, уларни шу даражага етказиш осон эмас. Орада ўз устида ҳам шуғулланиши лозим. Репертуарини бойитиш, яхши қўшиқлар устида изланиш учун вақт ажратиши керак. А. Холиқов кўпроқ шоир Тўра Сулаймон билан ҳамкорлик қилади. «Тўра аканинг умрлари узоқ бўлиб, бизга яхши-яхши шеърлар ёзиб бераверсинлар», — дейди Асадулла.

Яна асосийси, Асадулла Холиқов, мана уч йилдирки, Ҳ. Ҳ. Ниёзий номидаги Гулистон шаҳар санъат мактабида директорлик қилмоқда. Бу мактабда санъатнинг барча соҳалари бўйича синфлар мавжуд. Ҳозирги кунда бу ерда 500 га яқин иқтидорли болалар таълим олмоқдалар.

Мактабдаги ишлар, ансамбл, ўз устида тинимсиз изланиш — буларнинг ҳеч бири Асадулла Холиқовни чарчатмайди. Билъакс уни яратишга ундайди, ҳар бир имкониятдан фойдаланишга даъват этади. А. Холиқов ва унинг ансамбли муваффақиятининг сири ҳам мана шу тиним билмаслик, бир жойда депсиниб қолмасликда!

Гулчеҳра УМАРОВА

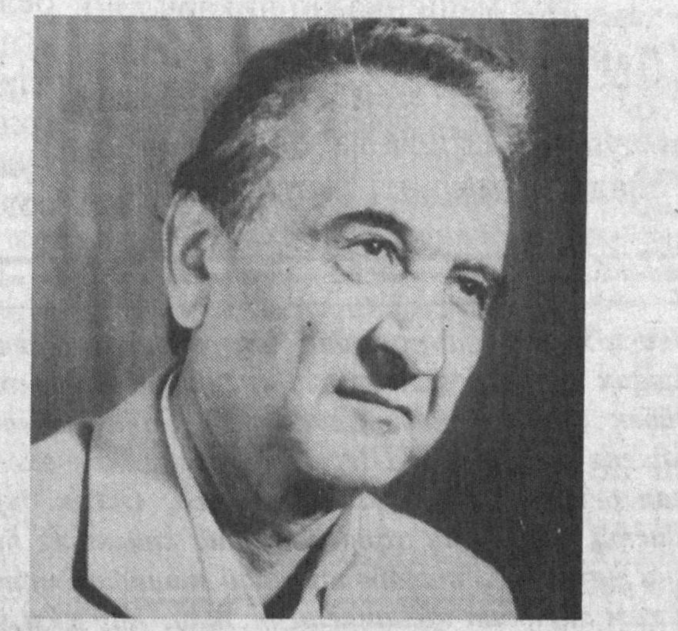

Фарҳод МУСАЖОН

Имон

Ҳикоя

Мўмин ота қуёшга қараб пешин номози яқинлашганини аниқлади. Эрталабдан бери хомток қилаётганди, шотидан тушиб боғ этаги томон йўналди. Сада қайрағочнинг таги доим салқин, тангадек соя тушмасди. Ўша ерга эски шолча билан кўрпача ташлаб ўзига жой қилиб қўйган, бомдод ва хуфтондан ташқари уч вақт номозни шу ерда ўқирди.

Катта корхоналардан бирининг томорқа хўжалиги бўлган бу боғ беш гектарча келарди. Асосан мева дарахтлари — олма, гилос, беҳи ўсарди. Боғнинг ўртасига тушган икки қаватли шинамгина бинонинг гир атрофи ток билан ўралганди. Ана шу ток ва дарахтларнинг парвариши Мўмин отанинг зиммасида эди. У ўз ишини севарди, дарахтларнинг танаси оппоқ қилиб оҳакланган, бирорта синган ёки қуриган навдаси йўқ, доим яшнаб турар, токлар ҳам тараб қўйгандек кўзни қувонтирарди.

Лекин Мўмин ота ювош одам эди, ҳеч қачон зўр боғбонлигини миннат қилмасди, керилмасди, индамай ишини қилиб юраверарди.

Корхона раҳбарлари ойда бир-икки ўз оилалари ёки меҳмонлар билан дам олгани боққа чиқиб турардилар. Ўшаларнинг егулигига боғнинг этагидаги уч-тўрт танобча сайҳон ерга сабзавот экиларди. Егуликдан ортгани хўжайинларнинг уйларига, ундан ҳам ортгани асосий манзил — корхона ошхонасига жўнатиларди. Экинга қараш ҳам Мўмин отага юклатилганди, чунончи қайси экинни қачон экиш, қачон суғориш, қанча гўнг бериш, қачон ҳосилни йиғиш — хуллас, гўёки агрономдек маслаҳат бериб турарди. Меҳнатнинг оғири — экиннинг чопиғи, ўтоғи, суғориш, ҳосилни йиғиштириб олиш — ҳаммаси Тиркаш деган йигитнинг бўйнида эди. Мевалар ғарқ пишган пайтида, териб олишни бир киши эплолмаслиги учун корхонадан ҳашарчилар таклиф этиларди.

Мўмин ота пешин номозини ўқиб бўлгач, ўтириб тамадди қилди. Кейин одати бўйича пича ҳордиқ чиқаргани кўрпачага ёнбошлади.

Қуёш тикка келган, кун гўёки ёнарди. Иссиқ лоҳас қилиб, Мўмин отанинг кўзи илинди. Кўп ўтмай қулоққа ёқмайдиган шовқин тинчини бузди. Бошини кўтариб қараса Тиркаш кетмон, иккита пақир ортилган замбилғалтакни тақира-туқур қилиб боғ этаги томон ғилдиратиб кетаётибди экан, орқасидан қандайдир нотаниш ўспиринни ҳам эргаштириб олган. Мўмин ота кўз қири билан йигитларни кузатиб ётаверди.

Боғ этагидаги экинзорга етиб боришгач, Тиркаш замбилғалтакдан челакларни олиб пайкалга отди. Кейин ўтириб сигарета тутатди. Мўмин ота биларди, бу филтрсиз, энг арзон сигарета, яхшисига Тиркашнинг пули етмасди.

Кўп беозор ва ёқимтой эди Тиркаш, битта гаплашган одам дарров яхши кўриб қоларди уни. Шу қадар сахий, танти йигит эдики,сал нарсага шарақлаб кулаверарди. Бир айби ичкиликка ружу қўйганди, топганини ичарди. Маоши бир кунга етарди, чунки олиши билан қарзларига тарқатарди ва эртасидан бошлаб яна қарз сўрарди. Мўмин ота унинг пулни нимага сарфлашини биларди, гуноҳга ботмасин деб кўпинча бермасди. Тиркаш хафа бўлмасди, кек ҳам сақламасди, икки кундан кейин кўзини мўлтиллатиб яна қарз сўрарди.

— Сенга айтганман-ку жиян, ичкиликка бермайман деб, — ётиғи билан рад қиларди Мўмин ота, — бунақада залолатга ботиб, ўзингни ўзинг нобуд қиласан.

— Ичкиликка эмас, — кўзларини чақчайтириб онт ичарди Тиркаш, кейин юзини аянчли тириштириб зорланарди, — сигарет ёмон хумор қиляпти.

Унинг ёлғон тўқиётганини сезса ҳам раҳмдил Мўмин ота кўнгли бўшлик қиларди.

— Худонинг ўзи сен осий банданинг гуноҳини кечсин, — деб пул берарди.

— Кечади гуноҳимдан, — дерди қувониб кетган Тиркаш, — нимага десангиз, мен бировга ёмонлик қилган инсон эмасман.

Бу тўғри эди, Тиркаш бировга ёмонлик қилмасди, аксинча ҳеч кимдан ёрдамини аямасди, кимнинг қандай юмуши бўлса, дарров қарашиб юборарди.

Пайкал бошида чўққайиб ўтирган Тиркаш иш қилиш ўрнига чекиб ўтирганини боғ директори кўриб қолишидан қўрқиб тез-тез орқасига қараб қўярди. У ўспирин билан нималардир ҳақида ғулдурлашиб ўтирар, шамол кучайган пайтида уларнинг узуқ-юлуқ гаплари, Тиркашнинг кулгуси Мўмин отанинг қулоғига чалиниб қоларди.

Ниҳоят Тиркаш ўрнидан туриб, ишга тушди. Унинг нима қилаётганини, ер чопаяптими, картошканинг тагини юмшатяптими, Мўмин ота англай олмади.

Яна бироз фурсат кузатиб ётди, кейин шошмасдан ўрнидан туриб, йигитлар томон йўл олди. Борса Тиркаш картошка кавлаяпти, ўспирин териб челакка солаяпти экан.

— Нима қилаяпсан, Тиркаш? — сал аччиғланиб сўради чол.

— Картошка кавлаяпман, —Тиркаш тиржайиб қаддини ростлади.

— Кавлашга ҳали камида ярим ой бор, кўрмаяпсанми ёнғоқдек-ёнғоқдек-ку ҳали.

— Отахон, мен кичкина одамман, директор айтгани учун кавлаяпман.

— Биласан, ҳосилнинг жавобгарлиги менинг бўйнимда. Айтмадингми, кавлашдан олдин Мўмин отанинг олдиларидан ўтайлик деб.

— Айтдим, — Тиркаш директорнинг гапини чолга етказишга ийманиб бирпас иккиланиб турди, аммо жавоб қайтармасликнинг иложи йўқ эди. — Сен алкаш мен айтганни қилавер, Мўмин ота билан ўзим гаплашаман, деди. Аслида директор «Мўмин ота билан ишинг бўлмасин», деганди, Тиркаш сал юмшатиб айтди.

Ота бир лаҳза ўйланиб қолди.

— Мен сенинг меҳнатингга ачиняпман. Белинг қайишиб ер чопгансан, ўтоқ, чопиқ қилгансан, — деди Мўмин ота, кейин овози қатъийлашди, — ҳалиям бўлса бориб айт, картошка жуда майда экан, ҳали эрта кавлашга де!

Тиркашнинг юзида гуноҳкорона ва аянчли ифода пайдо бўлди.

— Отахон, у мени одам ўрнида кўрса экан, гапимга қулоқ тутса. Ҳатто отимни атамай, Тиркаш — алкаш деб чақиради-ку. Гапини қайтарадиган бўлсам, орқамга тўрттани тепиб, қувиб юборади.

Шундан кейин иккала тараф аллақанча фурсат жимиб қолди.

— Бўпти, — Мўмин ота қарор қабул қилди, — ҳозирча кавламай тур.

— Зарур келибдими кавлаб, — деди Тиркаш ўспириннинг қўлидан челакни олиб ёстиққа ўхшатиб пайкалга ёнбошлади, — бемалол бораверинг, мен унгача мизғиб оламан.

Мўмин ота одати бўйича шошилмасдан директор хонаси томон йўл олди.

Боққа ишга ўтганига ўн йил бўлган бўлса, шу вақт ичида Мўмин ота олтита директор кўрди. Бири боғдан чиқадиган ҳўл мевани четга пуллаб қўлга тушди, иккинчисини боғни ишратхонага айлантириб юборгани учун ҳайдашди, учинчиси нотавон ва ношуд кимса экан, фақат ухлагани келиб кетарди, яна бошқаси жуда ғайратчан, шайтон одам эди, иш кўлами тор экан, менга тўғри келмайди, деб ўзи кетворди, бешинчиси маишатни севадиган одам экан, худонинг берган куни қариндош-уруғлари, ёру биродарларини бошлаб келиб боғни ўзининг шахсий дала ҳовлиси қилиб олди. Хуллас, директор зоти чидамасди бу боққа.

Ҳозиргисининг келганига ярим йилча бўлиб қолди. Буниси жуда аломат одам чиқди, жуда ҳам боқибеғам, дунёни сув босса тўпиғига чиқмайди. Юзидан заҳар томиб турадиган кимсалар бўлади, буники тескариси, башарасидан нур ёғилиб тургандек. Одам билан мийиғида кулиб гаплашади. Феъли кўринишига яраша — дўқ қилиш, ўчакишиш деган нарсаларни билмайди. Савлатдан ҳам худо берган, баланд бўйли, жуссадор, келишган одам. Айтишларича, олдин катта лавозимларда ишлаган экан. Одам ё ўқиган, ё уққан бўлиши лозим, бунда иккалови ҳам оқсар, савод чала, фаросат тўмтоқроқ эди. Шу туфайли бир жойда узоқ ишлолмас, унисидан олиб бунисига қўяверишарди. Пасайиб, пасайиб пировардида шу боққа келиб қолганди.

Икки қаватли коттежнинг битта хонаси директорга ажратилганди. Мўмин ота эшикни тақиллатиб хонага бошини суқди. Директор диванда ястаниб ўтириб видеофилм кўраётган экан.

— Келинг, отахон, — у очиқ чеҳра билан қарши олди чолни.

Мўмин ота телевизорга кўзи тушди-ю дарров юзини ўгирди.

— Бемаврид кирмадимми? — деб сўради.

— Нега бемаврид бўларкан, — деди директор тортинмасдан, кейин яна зиғирча тортинмасдан ёлғон тўқиди, — қизиғарларнинг шарманда киносини мажбурликдан кўряпман. Янаги ҳафтага бошлиқлар дам олгани чиқишар экан, кино кўришни истаб қолишса, уялиб қолмай деб эпақалироқларидан танлаб қўймоқчиман.

Директор телевизордан аранг кўзини узиб, одоб юзасидан ўчирди.

— Хизмат, отахон? — деди лоқайдлик билан.

— Тиркаш картошка кавлаётган экан, — ийманиб гап бошлади Мўмин ота.

— Хўш? — директор «шунга нима қилибди» дегандек ажабланиб чолга қаради, унинг кўзлари норасидаларники сингари беғубор эди.

— Картошканинг етишишига ҳали пича бор...

— На илож, отахон, корхона директорининг ўзлари шахсан телефон қилиб кечқурунгача бир қоп картошка тайёрлаб қўйинглар дедилар. Эртага ишчиларга пишириб беришга ошхонада битта ҳам картошка қолмабди, — худди севинчли хабар айтаётгандек жилмайди директор.

Мўмин ота сал каловланиб қолди.

— Тақсир, данакдек-данакдек картошкани кавласак уволига қоламиз.

— Начора, отахон, увол бўлади деб ишчиларни оч қолдира олмайсиз-ку, — у ўзининг топқирлигидан мамнун бўлиб қайтарди, — одамларни оч қолдириш гуноҳи азим.

Одатда одам қариганда панд-насиҳат беришни яхши кўрадиган бўлиб қолади, аммо Мўмин ота яхши қариган, бу касалга чалинмаган эди. Бинобарин кейинги гапини қийналиб, ўзидан зўрға ситиб чиқарди.

— Энди... бу ҳам бир гап-да тақсир, гилос билан чиллаки ўрик ғарқ пишиб ётибди. Ўшандан озгина териб сотилса, пулига бир қоп эмас, беш қоп картошка келади.

Директор тортишишга асло тоби йўқ одам эди, чолнинг устидан кулди.

— Содда экансиз, отахон, гилосни териб сотишнинг ўзи бўладими? Ким теради, ким сотади? Ўша Тиркаш алкашми? Кун бўйи дарахтдан тушмай терса аранг бир челакка етказади.

— Заводдан ҳашарчилар чақириш мумкин, — буни чол ўз тажрибасида кўрган эди.

Мўмин отанинг қайсарлиги, ғалчалик қилиб гапни чўзаётгани директорга ёқмади. Биринчидан, тинчи бузилган бўлса, иккинчидан, тезроқ чолдан қутулиб бояги «умбалоқидон» филмнинг давомини кўрмоқчи эди. Аммо директор асаблари темирдан оғир одам эди, ҳеч қачон жаҳлга эрк бермас, ходимларга дўқ, дағдаға қилиб ўзига душман орттирмасди. Унинг яккаю ягона қуроли танг аҳволга тушиб қолса, дарҳол ўзига улуғвор ва жиддий тус берарди.

— Энди бундай, отахон, — у донишмандларга ўхшаб салмоқ билан сўз бошлади,— тепадан бир гап айтилгандан кейин сиз билан бизнинг вазифамиз уни сўзсиз бажариш. Раҳбарларга гап қайтарадиган ёки худо кўрсатмасин, ақл ўргатадиган одамнинг шўри қурийди. Ҳарбийларда яхши гап бор: буйруқ муҳокама этилмайди, хўб бўлади, деб бажарилаверади. Мен шу қоидага амал қиламан. У қойил қилдимми, дегандек чолга мағрур назар ташлади.

Директори тушмагур ақлли кўринишга уриниш тентаклик аломати эканини билмасди, доно ҳеч қачон ўзини ақлли кўрсатишга ҳаракат қилмайди, деган ҳикматдан хабари йўқ эди-да бояқишнинг.

— Умумнинг фойдасини кўзлаб инсоф билан иш тутсак девдим-да, картошканинг майдалигини айтсак бошлиғимиз тушунарлар, балки раҳмат ҳам айтарлар...

— Дўппи тор келиб қолгандирки, ёрдам сўрабдилар. Шундай пайтда зудлик билан ҳожатларини чиқариш ўрнига панд-насиҳатта кўчсак, сизнингча инсофдан бўладими? — директор чолга камситганнамо назар ташлади.

Мўмин ота директорнинг кўзига маъюс тикилиб тураверди.

— Отахон, буни ҳаёт дейдилар. Ҳаммамизнинг оиламиз, бола-чақамиз бор.

Мўмин ота ундан кўзини узмай тураверди.

— Биламан, шундай қилиб бола боққандан кўра бозорга тушиб без тер, дейдиганлар ҳам бор. Ана ўша «диёнатли алломалар» бошлиқнинг гапини қайтариб, мунозара уюштираверсин. Биз ижрочимиз, айтганни бажарадиган итоатқор ижрочимиз. Отахон, ҳамма ўз иши билан шуғуллангани маъқул, косиб этигини тиксин, кулол кўзасини ясасин, бошлиқ буйруғини берсин...

— Узр, биздан ўтибди, — ниҳоят тилга кирди чол, — бошлиққа бир оғиз қўнғироқ қилиб олдиларидан ўтармикинсиз, девдим...

— Ув, отахон, — директорнинг кўнглидан «вой миясиайниб қолган чол-ей», сени деб бошлиққа шумшук кўринайми» деган гап кечган бўлса ҳам тилидан шира томди, — сизнинг ҳалол, диёнатли одамлигингизни биламиз. Ишингиздан мамнунмиз. Шундоқ экан, вақтида маошингизни олиб, ялло қилиб юраверинг, — директор «гап тамом» дегандек иккала қўлини тиззасига уриб қаддини ростлади, — Тиркаш-алкашга айтинг, имирсимасдан тезроқ қимирласин, ҳали замон машина келиб қолади картошкани олиб кеттани.

Мўмин ота «хўб» ҳам, «йўқ» ҳам демади, индамасдан чиқиб кетди. Боғ оралаб бораркан, шиғил мева қилган дарахтларни кўриб юраги «жиз» этди. Нега «жиз» этмасин, ахир унинг пешона тери билан бир пайтлар қатқалоқ бўлиб ётган ташландиқ ер яшнаб турган боққа айланди.

Мўмин ота картошка пайкалига етиб, ариқ бўйига чўққайди.

— Ҳа, нима деди директор? — сўради ҳалигача ёнбошлаб ётган Тиркаш.

Чол жавоб бермади, носқовоғини олиб тилининг тагига бир кафт ташлади. Ерга тикилганча аллақанча фурсат хаёлга чўмди.

Тиркаш, чолнинг кайфиятини кўриб, кўнглини кўтаришга ҳаракат қилди.

— Хафа бўлманг, отахон, директоримизнинг феъли маълумку, тепса тебранмайдиганлардан, ўзининг ҳаловатидан бошқани билмайди, инсоф йўқ унда.

— Сенда-чи? — чол бошини кўтариб йигитга таънали назар ташлади.

— Бор-йўқлигини билмадиму, — зиғирча оғринмай жавоб қилди Тиркаш, — лекин мен ҳеч қачон жонимни ачитмайман. Жонини ачитмаган одам тинчгина яшайверади. Бошлиқларга ўчакишиб, ҳузур-ҳаловатимдан айрилишни истамайман. Қулларнинг эса қориндан булак ғами йўқ.

— Шунинг учун қуллар ҳеч қачон катта ишларга, жасоратга қодир бўлмаганлар, — деди Мўмин ота.

Мўмин ота шошмасдан ўрнидан турди, белбоғини ечиб елкасига ташлади. Қаддини ғоз тутиб улуғвор бир қиёфада дарвоза томон юрди.

Тиркаш бирпас унинг ортидан қараб турди. Кейин ҳар галгидек тақдирга тан бериб, икки букчайганча картошка кавлай бошлади.

— Ишқилиб, Мўмин ота бутунлай кетиб қолмасайди, — деб ёнидаги ўспиринга луқма ташлади, — чунки ота инсофли одам, ҳеч қачон ишдан вақтидан олдин кетмаган.

Тиркашнинг тахмини тўғри чиқди, эртасидан эътиборан Мўмин ота боққа қайтиб қадам босмади.

Мирсодиқ ТОЖИЕВ

Республикамиз мусиқа маданияти ва санъатининг йирик намояндаси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, ҳассос бастакор, моҳир устоз Мирсодиқ Тожиев дунёдан бевақт кўз юмди...

Мирсодиқ Маҳмуд ўғли Тожиев 1944 йил 25 март куни Тошкент вилоятининг Юнусобод даҳасида деҳқон оиласида таваллуд топди. Мактаб тўгарагида қатнашиб, чанг чалишни ўзлаштириб олган ўспириннинг мусиқага кучли иштиёқи Ҳамза номидаги Тошкент мусиқа билим юртига етаклади. Бу ерда у асосан мусиқа назарияси ҳамда бастакорлик бўйича сабоқ олди. Сўнгра Тошкент консерваториясида ўқишни давом эттириб, 1970 йили бастакор сифатида ижодий йўлга қадам қўйди.

Ўтган давр мобайнида ижодкор бирин-кетин 19 симфонияни басталашга муваффақ бўлди. У халқ куй-оҳанглари, мақом йўлларидан унумли фойдаланиб 3,4,5,9,11, камер оркестр учун 7,8,12,16,18 симфонияларини ёзди. Сўнгги йилларда басталаган «Сомон йўли» номли 15,16,17 симфониялар туркуми Ўзбекистон симфоник мусиқаси равнақида катта воқелик бўлди.

Муаллифнинг «Кўҳна Самарқанд юраги» номли ноёб рангтасвирли мусиқали манзараси, халқ чолғулари ва оркестри учун ёзилган куйлари, фортепиано асарлари, Ҳ. Шарипов пиесаси бўйича «Чоллар ва кампирлар» мусиқали комедияси тингловчиларга яхши таниш. Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар» романи асосида басталанган «Кумуш» операси эса саҳна юзини ҳали кўрмаган эди.

М. Тожиев ижодиётининг моҳияти шундаки, у замоннинг энг эътиборли, долзарб, тарихий-ижтимоий аҳамиятга молик мавзуларини кўтарди, ўзига хос миллий услубда ифода этди.

М. Тожиев ижодий жамоаларга, Ўзбекистон филармониясига бадиий раҳбарлик қилган, Республика Бастакорлар уюшмасининг раиси лавозимида ишлаган. М. Тожиев 1962 йилдан эътиборан мусиқа таълими соҳасида ҳам самарали меҳнат қилиб, қатор шогирдларни тарбиялади.

Атоқли бастакор айни ижодий камолотга етиб, эндигина 52 баҳорни қаршилаб олганда умри хазон бўлди...

Оллоҳ раҳмат қилсин, охирати обод бўлсин.

Бир гуруҳ дўстлари

Иқбол МИРЗО

«МЕНИ ДЕСА, ЖОНИНГНИ ҲАМ БЕРАР ЭДИНГ»

***

Осмонимни обод қилган қамар эдинг,
Балолардан сақлагувчи тумор эдинг,
Кўзларимга мудом кўзи хумор эдинг,
Йўлларимни ёшинг билан ювар эдинг.
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.
Жон чекардинг, озор етса гар жонимга,
Минг алдасам, ишонардинг ёлғонимга,
Ногоҳ тикан ботар бўлса товонимга
Тиканларни кипригингда терар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.

Гулми эдинг, боғдан ўзим юлганмидим,
Қулми эдинг, сени сотиб олганмидим?
Бир кун ёлғиз қолишимни билганмидим...
Нечун менга ҳайрат ила қарар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг,
Япроқларга шодон-шодон сўйлардим мен,
Чорбоғларга пинҳон-пинҳон бўйлардим мен,
Сени ўпиб, бегонани ўйлардим мен,
Асли менга сен ҳаммадан керак эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.
Йўқсан, сени йўқлаб йўллар қарагим йўқ,
Юрак ютиб борай десам, юрагим йўқ,
Ўзимга ҳам энди менинг керагим йўқ.
Мени, ҳатто мендан зиёд севар эдинг,
Мени деса, жонингни ҳам берар эдинг.

***

Ҳилвироқ китобни зарб билан ёпдим,
Кўҳна бўй урилиб, бузди кўнглимни.
Хазон тўшагидан бир гавҳар топдим:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Булутлар учрашди чақмоқлар отиб,
Чақмоқ соғинчларнинг ойдин гулими?
Ёмғир шивирлади тўкилаётиб:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Дарё қучоғида тош қотган тошлар
Эшитиб зериккан севги ўланин.
Дарё тўрт томонга ўзини ташлар:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Мана, кузак билан юз кўришди ёз,
Изғирин титмоқда тандир кулини.
Бир оҳангда ҳуштак чалади аёз:
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

Ёлғизим, бизларни сийлади тақдир,
Минг усулда тўсди борар йўлимни.
Севгимиз безавол яшайди, ахир
Висол — муҳаббатнинг гўзал ўлими.

БИР ЛАҲЗА

Бир лаҳзада сенга баҳор бўлар куз —
Толеинг бир лаҳза жилмайиб боқса...
Муҳаббатим билан келдим юзма-юз
Ерости йўлида... фақат бир лаҳза.

Умрим тупроқ эди, айлана тупроқ,
Оёғим остида тупроқлар оқти.
Бу бахт — бир-бирига томон кавлаб чоқ,
Ниҳоят, учрашган тутқунлар бахти!

Бир лаҳза бўлса-да яшадик бирга,
Дилдан тупроқ кетди, кўздан кетди кир.
Мен нечун шукрона айтмай тақдирга —
Мен уни кўрдим-ку, кўрдим-ку, ахир!

Азиз қадамжолар мен учун тамом,
Уларга таъзимлар қилай нега мен?
Ҳар куни шошаман ер ости томон,
Фақат ўша ерга бошим эгаман.

Бугун сескантирди бир совуқ савол,
Тилимни тишладим, тишларим синди.
Наҳот, ер устида бизга йўқ висол,
Наҳот, ер остида кўришсак энди?!

АФСОНА

Билагингдан, лабингдан
Бинафша бўйи келар.
Йиғи келар қалбимдан,
Бўғзимни ўйиб келар.

Қайда эртаклар юрти,
Қай томонда Хоразм?
Фироқ жонимдан ўтди,
«Галди сани гўрасим».

Тола сочинг куйдирдим,
Учиб келдинг. Серзарда.
Мен жим турдим. Тек турдим.
О, агарда, агарда!

Дединг, нетаётирсан,
Мени тинч қўй, илтимос.
Сен бор-йўғи шоирсан,
Яъни одамсан, холос!

Менга текканди пари,
Йўқ, тўғриси, жин чалди.
Пирпиради лабларим:
«Сани гўрасим галди...»

Ҳайрон тушдинг. Бўшашдинг.
Чақилди ишқ чақмоғи.
Мен ошиқдим. Мен шошдим.
Гулга тўлди қучоғим.

Билагингдан, лабингдан
Бинафша бўйи келди.
Бир ўт чиқди қалбимдан
Томоғим куйиб келди.

Шивирладинг, шоирим,
Ишқ ёлғондир, йиғингил.
Муҳаббатнинг охири
Пушаймондир, йиғингил.

Сочинг юзимга сурдим,
О, кўзимнинг қораси.
Қайда эртаклар юрти,
Қай томонда Хоразм?

Тонгда фироқ муқаррар,
Ҳижрон кутар саҳарда,
Бирга ичайлик заҳар,
О, агарда, агарда!

... Парилар ҳийласини
Билмас одам боласи.
Кўйлагим тугмасига
Боғланган соч толаси...

***

Эсимда ҳамма-ҳаммаси:
Кўзлар. Бармоқлар. Гул. Атир...
Сиз ҳам унутмагансиз,
Мактубларингиз йўлдадир.

Балки эртага оларман,
Майлига битта сўз, бир сатр.
Энг муҳими, мен биламан—
Мактубларингиз йўлдадир.

Умрим шамолларга кулгу,
Саргашта айлади тақдир.
Адашиб-адашиб, келар-ку,
Мактубларингиз йўлдадир.

Ҳаётим ўзгарар батамом,
Кўнглим кўзадек тўладир.
Сархуш яшайдирман. Ҳамон —
Мактубларингиз йўлдадир.

Ўн йил ўтибди. Ўн йил.
Бу менга ягона далладир.
Ҳар тонг бир орзиқиб олар дил,
Мактубларингиз йўлдадир.

Анвар ОБИДЖОН

ЎЗИГА ХУДОЙИ ҚИЛГАН ОДАМ

ЁДНОМА

Утириш чўзилган сайин давра ҳам совий боради. Яна шундай бўлди. Аввалига бири-биридан жўшиб, унисининг қайновига буниси пайров қўшиб, гурунгни гулдиратиб турганларнинг тобора шашти сўнаверди, охири ҳар ким ёнидаги улфати билан сирлашишга ўтди. Узининг ниҳоятда ҳозиржавоблиги, топқирлиги билан доим ажралиб турувчи мактабдош дўстим Шермуҳаммад Ўринбоев гапни қоқ нишонга уриши билан мени қайта ҳайратга солди:

— Хоҳласангиз, ҳозир ўтиришни бирданига қизитаман-қўяман, — деди у. — Олтиариқдаги ҳар қандай даврада Абдубанноб акадан гап очиб қўйсангиз бас, уёғини ўзлари илаштириб кетишади азаматлар.

Ҳақиқатанам, бундай ҳолни жуда кўп кузатганман. Бирон киши Абдубанноб акадан гап очдими, кейин мавзуни бошқа ўзанга буришнинг иложи қолмайди. Ҳар ким у билан боғлиқ қизиқ таассуротлари, кечинмаю ҳангомаларини сўзлашга тушади. «У ким эди ўзи?» деб сўровчи биронта одамни ҳали кўрмаганман. Одил аканинг таъбири билан айтганда: «Олтиариққа эрталаб кучиб келган киши, Абдубанноб акани кечқурунгача таниб улгурар эди».

Дўстимизнинг орамиздан кетганига бир ярим йилдан ошяпти, аммо нафақат яқинлари, у билан онда-сонда суҳбатлашиб юрганлар орасида ҳам ҳали ўрни совугани йўқ. Унинг энди бу дунёда мавжуд эмаслигига ҳеч кимнинг ишонгиси келмайди. Гўё ҳозир эшик очилади-ю: «Ҳа, писмиқлар, бизга билдирмай подалашиб олганларингга қуяйми», дея кўзини қиялатиб кулганича кириб келадигандек. Ҳамма, беихтиёр, шу мўъжиза рўй беришини кутади. Деярли сирсалобати бўлмаган, жиккаккина, усмирлардек соддадил, чойхоначилардек камтару парвона, беадад қувноқ бир киши бунчалар меҳр-муҳаббатга сазоворлигининг сири нимада, деб ўйланиб қоламан.

Тўғри, у тумандаги тилга тушган амалдорлардан бири эди. Жумҳурият миқёсида кўргазмали йиғилишлар ўтказиб туриладиган намунали бўрдоқичилик корхонасини бошқарарди. Лекин, Олтиариқда донги етти иқлимга таралгудек амалдорлардан қанчаси ўтган. Тўғри, у давраларнинг гули, базмларнинг қаҳқаҳабошиси эди. Бироқ, бу гўша азалдан манаман деган қизиқчию аскиячиларга бой, уларнинг олдида Абдубанноб ака ким бўпти? Тўғри, у ўта меҳмондўст, улфатбоз эди. Бу дедарада эса бундай келди-кетдиси кўп хонадонлар бесаноқ...

Ниҳоят, диққатимни унинг нодир бир фазилати алоҳида жалб этди — Абдубанноб ака бировга ёмонлик қилмас эди. Мабодо, қайсидир қабиҳ душманига ёмонлик қилишга жазм этганида ҳам, имоним комилки, буни барибир удалай олмаган бўларди. Кўнгли жуда бўш эди. Тугма яхши одам эди. Бир гапи ҳануз эсимда: «Мени нуқул пашшаларга ёпишасиз, деб мазаҳлайсизлар. Паппашани сурбет, ифлостабиат одамларга ўхшатаман. Уларни савалаётиб, баъзи аблаҳларни мажақлаётгандек хумордан чиқаман. Оламда фақат яхшилар қолаётгандек кўнглим ёришади». Раҳматлининг ўчкорлиги ҳам рамзий эди, тажовузкорлиги пашшаларни қиришдан нарига ўтмасди.

Ёмонликни эплай олмаса-да, яхшиликни қиёмига етказишни эпиб қўяр эди. Олдига бирон ташвиш билан келган кишининг ноумид қайтганини биров эслай олмайди. Янгийўллик қадрдони Аҳмаджон ака: «Абдубанноб яхшиликсиз ўтган кунини кун ҳисобламайди шекилли», дер эди. Бир қарасангиз суюкли санъаткори Маҳмуджонни даволатиш учун Тошкентдан Фарғонага олдириб келган; бир қарасангиз, тожикистонлик кекса ҳофизнинг бошини бирон кампирга қовуштириб қўйиш дардида юрган; гоҳ нафақадаги собиқ тракторчиси Деҳқон бувага камёб дори-дармонларни топиб келиб, уйига ташлаб кетаётган; гоҳ камхаржроқ маҳалладошининг маъракасига кўмак уюштираётган...

Бир куни катта йўлнинг ёқасида Шодивой ака деган девонаваш кимса билан гаплашиб турганини кўриб қолдим. Борсам, Шодивой ака уни чапанича дуо қилиб бўлиб, менга илжайганича: «Эртага укамнинг ёнига борадиган бўлдим, менга бошдан-оёқ сарпо кийдирмоқчи», деди.

Орадан икки-уч кун ўтач, бошанг кийиниб олган Шодивой акани тамаано бир кайфиятда учратдим.

Балки, «ҳа, энди, топиши зўр булгандан кейин...» дегувчилар чиқар. Аввало, ботмонлаб топиб, мисқолча ҳиммати йўқларни ҳар одимда учратиш мумкин. Қолаверса, Абдубанноб ака юлғичликнинг ҳадисини ололмай ўтди. Баъзан, сотиладиган узумининг пулига қараб қолганини, баъзан эса уй солиш чун давлатдан кредит олишга мажбур бўлганини, рўзғорига кераклии сабзавотларни томорқасида етиштириб ғамлашга одатланганини яқин дўстлари яхши билишади.

— Бизбоп замон мана энди келди, — дея тўлқинланиб гапирган эди Абдубанноб ака. — Илгарилари етиштирган нарсаларни урвоғигача давлатга топширасан, деб туриб олишарди. Айтилганидан орттириб, ё бўлмаса, йўлини топиб, одамларга қанча кўп берсанг, шунча раҳмат айтадиган раҳбарлар ҳам чиқаркан-ку.

Ишчиларига томорқа беришда Абдубанноб ака ҳаммага намуна бўлди. «Президентимиз ўзлари, бер энди ерни эгаларига, деб турганларидан кейин, мен қизғаниб нима ҳам қилардим», деб қўярди ғурурланиб. Дончиларга ҳукумат томонидан берилган имтиёздан ҳам моҳирона фойдаланди. Етиштирилган мўл-кўл ҳосилнинг тегишли қисмини унга айлантириб, далачиларнинг қишлигини таъминлаб берди. Бундан ташқари, тумандаги бошқа қишлоқлардан ҳам ночор хонадонлар рўйхатини олдириб, ҳаммасига бир-икки қопдан «оқ хайрия» тарқаттириб чиқди. Республикамиздаги таниқли кишилардан бири Воҳид ака Содиқов: «Абдубанноб Охунжоний тириклигида ўзига худойи қилиб юрган инсон эди», деганида минг бор ҳақ эди.

Ҳа, уддабуронларнинг, халқпарварларнинг замони келиб, Абдубанноб акага ҳам қулочини кенг очганида, шукуҳли дамларда яйраб-яшнаб ишлаш унга узоқ насиб этмади. Кутилмаган фожиа дўстимизни ҳаётдан юлиб кетди, қувончини, орзуларини, савобпеша ниятларини чилпарчин қилди.

Туман ҳокими, қисқа вақт ичида Олтиариқда катта ўзгаришлар қила олган истеъдодли ёш раҳбар Аъзамжон Муҳиддинов қайсидир суҳбатда: «Абдубанноб аканинг ўрни, қадри энди билиняпти. Шу кишини деб туманимизга не-не азиз зотлар тез-тез қадам ранжида қилиб туришарди. Энди катта хўжалигимизнинг бир томони ҳувиллаб қолгандек туюляпти», деган экан. Бу чин юракдан айтилган мардона гап. Абдубанноб аканинг хонадонига қанчадан-қанча арбоблар, таниқли шоиру олимлар, машҳур ҳофизу ишбилармонларнинг қадами етган. Улар орасида Нуриддин Муҳиддинов, Эркин Воҳидов, Неъмат Аминов, Алибек Рустамий, Очилхон Отахонов ва бошқалар бор.

Яқинда қишлоқда бўлганимда Абдубанноб аканинг хонадонини йўқлаб бордим. Келин аямиз Гулсора опа келини ва қизини ёнига олиб, томорқадаги экинларни чопиқдан чиқараётган экан. Ҳовли покиза табиатли Абдубанноб аканинг тириклик пайтидагидек сарамжон-саришта. Узумлар дид билан хомток қилинган, дераза ойналари топ-тоза. Ҳафтасига камида икки марта ғанжум бўладиган меҳмонхона пиллапоясида чилопчин ва обдаста, панжарага сочиқ илиб қўйилган. Буни кўриб, кўнглим бузилиб кетди. Аҳволимни Гулсора опа ҳам сезди.

— Ҳа, меҳмонхонамиз ўшандан бери жим-жит. Кептуринглар, Абдувоҳид ҳам катта бўпқолди, — деди у эзгин оҳангда.

— Бу... вақтинчалик холос, опа, — дедим унинг кўнглини кўтариш умидида. — Бир оққан дарё оқаверади. Аҳмадали отанинг даврида бу хонадонда Охунбобоевдан тортиб, қанча табаррук зотлар туз тотишган. Кейин, фурсат ўтиб, Абдубанноб акамнинг даври бошланди. Озгина вақт ўтсин, ўғлингизнинг ҳам гали келади, меҳмонларга зиёфат тайёрлайвериб, ҳолдан тойиб кетасиз ҳали...

— Илойим, айтганингиз келсин, — деди Гулсора опа ва ёш тўплана бошлаган кўзлари бирдан порпираб кетди...

Шуларни ёзарканман, бир нарсага қайтадан амин бўлдим: Бу дунёда ҳамма нарса ўткинчи. Фақат ҳақиқат, илм ва яхшилик ўлмайди! Ва яна, ўзимга ва атрофимдагиларга савол бергим келади:

— Биз ўзимизга худойи қила оляпмизми? Бунга улгурмаган бўлсак, нимамизга гердайиб юрибмиз?!.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Мели Норматовга қизи **НАВРЎЗА**нинг бевақт вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Насриддин Муҳаммадиевга онаси **ЧИННИ** аянинг вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Азиз Несин ва қассоб

Ҳажвия

«Олой» бозорига борсам, қассоб йигитлардан бири сабзавот растаси йўлагида Азиз Несиннинг ҳажвияларини ўқиб ўтирибди. Бирам ярашибди денг. Афтидан роса зурини ўқияпти чоғи, пешонасига қўниб хаёл сураётган пашшаларга парво ҳам қилмайди. Йўлак тор, одамлар туртиниб-суртиниб ўтишмоқда.

Аста эгилиб қарайман. Ҳа, эсладим, Несин домланинг сифат ҳақидаги машҳур ҳажвияси. Бир киши боласига туфли сотиб олади. Икки кун кийиб-киймай чок-чокидан сўкилиб кетади. Боланинг отаси жаҳл кўтариб пойабзал фабрикасига боради. Косиблар «Бизда нима гуноҳ, тери сифатсиз ошланган бўлса...», дейишади. Тери ошловчилар «Терининг ўзи сифатсиз-да, афандим», дея дард-ҳасратларини тўкиб солишади. Чорвадорлар «Сифатсиз озуқа билан сигир семиртириб бўлармиди», дея ўзларини оқлашади. Озуқачилар... Хуллас, гап айланиб келиб ўша, боласига туфли сотиб олган кишининг ўзига тақалади.

Мен ийманибгина «Қассобжон ука, китобчангизни шундоқ кўриб берсам, майлими?», демоқчи эдим, кимдир орқа томондан ушқириб қолди:

— Ҳой бола, йўлда ўтириб китоб ўқишга бало борми. Ҳе, топган жойингдан ўргилдим. Пули кўпайиб қолганда буларни. Думбанинг ичига молнинг елинини қўшиб сотишади. Қоч йўлдан.

Ўгирилиб қарасам, шопмўйлов йигит, аравачага каллапоча, дум, туёқ, ичак-чавоқ юклаб аранг судраб келаяпти. Кўк пиёз сотаётган аёллардан бири унга жавоб қилди:

— Болага нега ушқирасиз? Бир чиройли ўқиб ўтирибди. Ундан кўра ўзингизни билинг, думни думбадан қиммат сотасиз-ку?

— Тўғри айтдингиз овсин, — гапга аралашди нонвой кампир, — кеча битта тил оламан деб тилимни тишлаб қолдим.

Каллафуруш асабийлашиб, нонвойга заҳрини сочди:

— Кампиршо, сизга ким қўйибди гапиришни. Нонингизни еб бўлмайди, ўтган йилги хамирми, нима бало? Орқаси гиж кесак.

— Бориб тандиримни кўрганингда шунақа демасдинг, — бўш келмади нонвой ҳам, — бир ойга етмасдан увадаси чиқиб кетди. Инсофсизлар, лойини дурустроқ пишитишмайди. Аввалари жунни аяшмасди.

— Э, қуйсаларингчи, — деди помидор артаётган талаба йигит мунозарага якун ясамоқчи бўлиб, — ҳаммаларинг бирбирларингнинг айбларингни очаяпсизлар. Нима қиласизлар, кавла-кавла қилиб.

— Аралашмаган битта сен қолувдинг, — жеркиди пештахта бодрингни «Катюша»нинг ўқидай қилиб тераётган пурим олибсотар, — помидорингни еган одам ичбуруқ бўлмай иложи йўқ.

— Ие, қизиқ гап қилдингиз-ку, ака, — деди помидорфуруш, — худди сизникини эса тойчоқдай кишнайдиганда-я.

— Керак бўлса кишнайди ҳам. Сенларга ўхшаб тарозидан, тошдан уриб қолмай донабай сотаяпман. Ҳали бирон ким «вой, қорним»лаб келгани йўқ. Ёққан одам ейди, ёқмагани, ана — ўрик, гилос деганингиз тўлиб ётибди.

— Нима, ўрик дедингизми, — харидордан сабзининг пулини санаб олаётган давангир сотувчи хохолаб кулиб юборди. — Ўрик эмиш, тўрттагина еб кўринг-га, зир югуртирмаса мен кафил.

— Э ако, оғизга қараб гап қилинг. —Бу гап ўрикфурушга тегиб кетди. — Ўратепанинг ўриги-я. Емабсиз—роҳат қилмабсиз. Сизни сабзингизми — ичи пўк, ўртаси ёғоч, ошни пачоқ қилади.

— Ошни сабзи эмас, ошпаз пачоқ қилади, акамулло, — сабзифуруш ҳам бўш келмади. Ўзича хўб ўхшатиб пичинг қилдим, деб турган эди, нариги қаторда ош сузаётган аёл бирдан хуружга кирди:

— Ие, ие, тўйғизганнинг қорнига деганлари шу экан-да, а? Ҳар куни бир сўм — ярим сўмнинг бетига қарамай шиббалаб сузиб берсам, эшитган гапим шу бўлдими? Бунақа паловни уйдаги ойимтиллаларингиз ҳам қилолмайди. Раҳмат дейиш ўрнига...

— Сал оширвордингиз-да, келин, — мунозарани давом эттирди карам сотаётган отахон, — ёғини дурустроқ доғ қилиш керак...

— Ёғ ўзи шунақа-да, бобой, минг доғ қилинг, барибир, бурқсиб тутайверади.

— Гуручни тозаламайсизлар. Ҳар олганингда муштдай-муштдай тош чиқади. Кеча ош ейман деб битта тишимдан айрилдим. Ҳозир тиш қўйдиришнинг ўзи бўладими? Инсофсизлар, нархини роса оширворишган...

— Ну-ну, дяденька, зачем так, — деди кўзойнагини аста кўтариб, карам танлаётган аёл. — Қиммат эмас, эртага поликлиникага боринг, келишилган нархда ўзим қўйиб қўяман...

— Э, ўргилдим, ўша келишилган нархларингдан...

Гапга алахсиб қассоб болани йўқотиб қўйдим. Қидира-қидира сомсафурушларнинг олдидан топдим. Қўлида ўша китоб, бошини кўтармай ўқиб ётибди. Олдига бориб:

— Ука, шу китобчани бир кўриб берсам майлими, — дедим. Бошини кўтармай жавоб қилди:

— Халақит берманг, нариги растадан аранг қочиб келдим. Ўқийдиган бошқа дурустроқ китоб йўқ. Ўзим ҳасипчилардан бир кунга олганман.

— Нега энди йўқ буларкан, — дедим сал дадиллашиб, — бизда ҳажвчилар оз эмас. Мана, масалан...

— Қўйинг уларни, жуда эзмачурук бўлиб кетишган.

— Йўғ-е?

— Хўб деяверинг. Яқинда янги чиққан биттасининг ҳажвияларини ўқидим. Нуқул «Хўш-шш», деб бошлайди. Гапни айлантиради...

— Исмини билмайсизми? — дедим шошиб, аммо овозим ўзимга ҳам ёқмади.

— Исмиям жуда ҳалигиндақа...

Бу гап уёғ - буёғимдан ўтиб кетди. Жаҳл устида кўзимга нима кўринса харид қилиб, тўрхалтани тўлдирдиму уйга жўнавордим.

Аҳмад ОҒА

КУЛГИ ИШҚИБОЗЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«ТАБАССУМ» ТАНЛОВИ

Кулгисевар халқимизга хизмат қилиш, кулги эҳтиёжини тўла қондириш ҳамда ҳажвчилик, қизиқчилик, ҳазил қўшиқчилигимизни янада ривожлантириш, янги истеъдодларни элга танитиш, уларни ҳар жиҳатдан рағбатлантириш мақсадида «Табассум» устахонаси Фарғона вилояти Риштон тумани ҳокимияти билан ҳамкорликда махсус танлов эълон қилади.

Танлов «Ким кўп ва хўп кулдира олади?» шоири остида ўтказилади. Кулиш ва кулдиришни биладиган ҳар бир ижодкор учун устахонамиз эшиги очиқ.

Шартларимиз:

Танлов икки босқичда ўтказилади.

Биринчи босқич: Ёзувчилар сатирик ва юмористик асарлари (ҳажвия, лоф, шеър, пародия, ҳангома) матнини машинкадан чиқарилган ҳолда, оғзаки ижрочилар эса монолог, ҳангома, латифа ва қўшиқларини магнит лентасига ёзиб танловга тақдим этадилар.

Энг яхши, деб топилган асарлар «Табассум»да бериб борилади ва иккинчи босқичга қўйилади.

Иккинчи босқич Фарғона вилояти Риштон туманида ҳар йил декабр ойининг биринчи ўн кунлигида ўтказилади. Унда биринчи босқич ғолиблари саҳнада ўзаро беллашадилар. Кўп ва хўп кулдира олган ғолиблар «Табассум» танлови ғолиби» нишонига эга бўладилар, қимматбаҳо совғалар, пул мукофотлари билан тақдирланадилар.

Танлов 2000 йилгача давом этади. Асарлар ҳар йили 1 декабргача қабул қилинади. Ғолиблар «Табассум»нинг янги йил эшиттиришида эълон қилинади.

Асарларингизни Тошкент -47, Хоразм кўчаси, 49-уй, «Табассум» устахонасига деб йўллашингизни сўраймиз.

«ТАБАССУМ» ТАНЛОВИ»ГА МАРҲАМАТ, АЗИЗЛАР!

Ўзбекистон радиосининг «Адабиёт ва радиотеатр» Бош муҳарририяти.

Баъзан шунақаси ҳам бўлиб туради. Чойхонамизга бир гуруҳ меҳмонлар келиб қолишди. Танишдик — Шарқшунослик институти филология факультетининг талабалари Ойбек Зайниддинов, Саидакром Саидқосимов, Отабек Қудратов, Муқаддас Эргашева ва Эркин Шермуродовлар. Ҳол-аҳвол сўрашдик, об-ҳаво, нарх-наводан гап очилди. Ана ундан кейин эса, Ойбек бироз ийманиб бўлса-да, қўйнидан бир даста таржима хандалар олиб столнинг бир чеккасига омонатгина қўйди. Буни қарангки, талабалар араб тилидан митти хандаларни ўзбекчалаштиришга ҳам ҳаракат қилишаётган экан. Ҳар ким ўз ҳолича эмас, бешовлон бир бўлиб. Э, Кукриникси бўлиб кетинглар-е, дедик-да, ўқишга тушдик...

Энди, ўзингиздан қолар гап йўқ, ҳамма нарса аста-секин, деган гап бор. Ўзбек кукриниксиларида ҳали маҳорат, услубий маҳорат етишмайди, бунинг устига устоз Ғайбулла ас-Саломнинг таржима маҳоратига доир китобларини ўқишмаган. Энди укахонлар, бошқа бир келарсизлар, ҳозирча узр, дейишимиз мумкин эдию, аммо ўзимиз ҳам бир вақтлар шунақа... бўлганимиз лоп этиб эсимизга тушиб қолди. Ҳай, йигитнинг сазаси ўлгунча шайтоннинг бўйни узилсин, дедик-да, хандаларни бирма-бир қўлга олиб обдон рандаладик, анча-мунча пайраха, бир ош пишиғи шох-шабба чиқди. Ош қилишга вақтлари йўқ экан, ўз ўтинларига чой қайнатиб ича қолдик. Мана, ўша силлиқланган латифалар.

Қалпоққа ҳам ишониб бўлмас экан...

***

Бир киши бир жойдан тамаки ўғирлаб попга совға қилибди. Бошқа бир киши бу ишдан хабардор экан, попнинг олдига келиб:

— Тақсир, сизга ҳадя қилинган тамаки ўғирланган эди, — дебди.

— Ҳечқиси йўқ, бўтам, — дебди поп. — Ўғирланган бўлса тутатиб чуқур-чуқур тортамиз-да ёқворамиз, ўғирланмаган бўлса — мазза қилиб чекамиз.

***

Ҳамудийнинг эски аравачи, қариб, мункиллаб қолган ориқ оти бор эди. У кўпинча иш отини аравага қўшиб юрарди. От бечора ҳолсизлигидан шунақа имиллаб юрардики, тошбақа унинг олдида чаққон эди.

Бир куни Ҳамудий одатига кўра отини аравага қўшиб йўлда бораётса олдидан имом ўтиб қолибди.

— Қани ўтирсинлар, тақсир, олиб бориб қўяман, — дебди Ҳамудий.

— Раҳмат, бўтам, — дебди имом, — шошиб турибман.

***

Хотин хурсанд бўлиб эрига дебди:

— Хўжайин, ўртоқларингизга «Бахт нималигини уйланганимдан кейин билдим», деганмишсизми?

— Ҳа, шунақа дедим. Бахт нималигини энди тушундим.

— Вой, адажониси, авваллари билмасмидингиз?

— Билмас эканман, йўқотдиму қадрига етдим...

***

Бир киши ярим кечада уйғониб кетиб, ўрнида хаёл суриб кетибди.

— Ҳа, адаси, сизга нима бўлди, — деб сўрабди хотини ҳайрон бўлиб.

— Э, нимасини айтасан, хотин, — дебди эри куюниб, — тушимда бир киши менга 1000 жунайҳ берган эди, шундоқ чўнтагимга соламан деганимда уйғониб кетсам бўладими...

— Мана шунақасиз-да, дадаси, мана шунақасиз. Нима бўлса, дарҳол чўнтакка урмоқчи бўласиз. Секингина менга узатиб юборганингизда-ку, олам гулистон эди-я.

***

Ҳайвонот боғида ота қизига:

— Ҳай-ҳай, қизалоғим, панжарага яқинлашма. Биласанми, худо кўрсатмасин, мана шу шер қафасидан чиқиб кетса борми, ҳаммани бирпасда еб ташлайди.

— Ие, роса қизиқ шер экан-ку, — дебди қизча, — унда мени уйимизга ким олиб бориб қўяди?

***

Бир куни Суқротнинг хотини роса жанжал кўтарибди, бақириб-чақиравериб. Эри бўлса пинагини ҳам бузмай ўтираверибди. Хотин бадтар авжига чиқибди. Охири челакдаги сувни эрининг устидан қуйиб юборибди. Шунда хаёл суриб ўтирган Суқрот:

— Ажабланарли жойи йўқ, момақалдироқдан кейин албатта ёмғир ёғади, — деган экан.

***

Судя айбланувчига:

— Сиз айбингизга яраша 15 йилга ҳукм қилиндингиз.

Айбланувчи:

— Мен кекса бир одам бўлсам, шунча йил яшашим қийин.

Судя:

— Ҳечқиси йўқ, муддатни ўтаганингизча ўтайсиз, қолганини кечворамиз.

***

Қамоқхонага тушган маҳбус йигитдан қамалиши сабабларини сўрашган экан, шундай дебди:

— Қоҳирадаги бир бой савдогарнинг уйини боплаб ўмаргандим. Олган нарсаларим ичида зардўзий қалпоқ ҳам бор эди. Ишни қойиллатдим, энди бироз мизғиб олай деб уйқуга ётдим. Тушимда бир киши олдимга келиб: «Ҳой бола, биласанми, бу қалпоқ қанақа? У сеҳрли, кийиб олсанг ҳеч кимга кўринмайсан», деди. Чўчиб уйғондим. Эртасигаёқ синаб кўрмоқчи бўлдим. Қалпоқни бошимга илиб яна уч марта ўғирлик қилдим. Буни қарангки, ҳеч ким сезмади. Ростдан ҳам сеҳрли экан, деб кеча куппа-кундузи бойлардан бирининг нарсаларини кўзи олдида ўмараётган эдим, ишнинг пачаваси чиқди...

ҚУЛОҚҚА ЧАЛИНГАН ГАПЛАР

Чиптасиз вагонга чиқиб олган йўловчилардан 300 сўм жарима олинади. Бу — чипта нархидан бироз арзон.

(Поезддаги эълон)

*

Хотинингизнинг кайфи ошса, ҳиқичоқ тутиб, худди ўзингиздай жуда ширин бўлар экан.

(Улфатлар гурунгидан)

*

Шоирнинг шеърларидан илҳомланган йигитлар шердай ...ичишга киришдилар.

(Радио эшиттиришдан)

*

Бутун қишлоқ мажлисга келди. Мажлис кетаётган залда одам зич эди. Мажлис раисга хўмрайиб қаради. Мажлис қарор қилди.

(Йиғилиш баённомасидан)

*

Ҳаммомда қатиқ ва шиша идишлар истеъмол қилиш ман этилади.

(Ҳаммом эшигидаги ёзув)

*

Эркак пайпоқлар ўттиз фоиз арзонлаштирилди.

(Тижорат хабаридан)

*

Икки оғайнимни қўлтиғимга қистириб йўрғалаб қолдим.

(Маҳалладошлар суҳбатидан)

*

Умид билан яшагин, қизим!

(Қайнонанинг келинига маслаҳати)

Ҳусанбой ТОЖИМАТОВ

БИЛМАСАНГИЗ — БИЛИБ ОЛИНГ

АНТЕННА — томдаги жинни.

БУЛБУЛ — шоирлар боқадиган ноёб парранда.

ДАЗМОЛ — ҳамма ишни текислаб ташлайдиган асбоб.

ДЎППИ — кинофильмларда кўриниб қоладиган бош кийим.

Э. СОҲИБНАЗАР

ҚАТРАЛАР

— Нима учун инсонга қанот берилмаган?

— Агар қанот берилганда ҳам гуноҳининг оғирлигидан парвоз этолмаган бўларди.

* * *

— Нима учун дўст душманга айланади?

— Чунки, ҳасад устун келади.

* * *

— Душман дўстга айланадими?

— Манфаатлар бир жойдан чиқса, чаён ҳам дўстга айланади.

* * *

— Ёмонлик қилиш неча ёшдан бошланади?

— Ёлғон гапирган кунингдан.

Р. ЖАВҲАРОВА

ҚИЗГА АЙЛАНГАН ИЛОН

— Мен Сувонқул бойнинг эшигида чўлуқлик қилар эдим, — деб ҳикоясини бошлади Шодмонқул бобом: — Сатторқул ака билан икковимиз бойнинг икки сурув қўйини боқар эдик. Яйловимиз Қашқадарё чўллари-ю Қизилқум эди.

Шунинг учун чўлда қизиқ-қизиқ воқеаларнинг гувоҳи бўлар эдик. Бир куни чўлда қўй боқиб юрганимизда Сатторқул ака мени бойникидан нон-чой олиб келишга юборди.

Қишлоқ биздан анча йироқ эди. Чўлда бўрилар ҳам бўларди. Шунинг учун, ҳар эҳтимолга қарши, милтиқ ола кетдим.

Ёш эмасманми, от минишга жуда қизиқар эдим. Шунинг учун отни чоптириб бориб, чоптириб келдим. Чамаси орадан икки соатлар вақт ўтди. Бу орада Сатторқул ака қўйларни ҳайдаб қишлоқ томон яқин келган экан.

Қўрага яқинлашганда секинлашдим. Бир пайт тепалик ёнида йўғонлиги устундек келадиган илонга кўзим тушди. Илон ердан бир ярим газча кўтарилиб Сатторқул акага қараб турар эди. Сатторқул ака эса парвойи палак, қандайдир қўшиқни хиргойи қилиб, илон томонга келарди. Аждаҳо ҳам, Сатторқул ака ҳам мени кўрмас эдилар. Чунки илоннинг ҳам, Сатторқул аканинг ҳам фикри хаёллари бир-бирларида эди. Мен буларни кўриб ҳанги манг бўлиб, тўхтаб қолдим. Сатторқул ака тўхтамасдан илон томонга келаётганидан аждаҳо уни сеҳрлаб домига тортаётганини фаҳмладим. Сатторқул ака яқин келса, уни ютишини билардим. Чунки чўлда бунақа ҳодиса тез-тез қулоққа чалиниб турарди. Шу вақт ўзимга келдим-у чой-нонни эгарни қошига илдим. Елкамдан милтиқни олиб, илоннинг бошини мўлжалга олиб отдим. Илон қулади. Ўқ товушидан Сатторқул ака ҳушига келиб:

— Аҳмоқ, нега отдинг, шундай қизни отасанми? — деди ва сўкиниб мен томонга кела бошлади.

— Яқинлашманг, сизни ҳам отаман, — деб, милтиқни унга тўғриладим. «Шундай қизни отганда, мени отмайдими?» деб ўйлади шекилли, у тўхтади-да:

— Нега парини отдинг? Умрингда шундай гўзални кўрганмидинг? — деб яна койинди.

— У пари эмас, илон, — дедим.

— Бекор айтибсан, у пари! У пари эди. Мени излаб келган. Сен уни кўролмадинг, бахиллик қилдинг!

— Тўхтанг, ака! Бориб кўринг, илон. Кўзингизга пари бўлиб кўринган. Наҳотки бунақа воқеаларни эшитмагансиз? — дедим. У изига қайтди-ю, бориб илонни кўриб, қўрқиб кетди.

— Мени кечир, Шодмонқул, бир фалокатим арибди. Агар кеч қолганингда мендан ажраб қолар экансан, ука, — деди.

Мен отдан тушдим. Отни бир бутага боғлаб, дастурхонни ёзиб, чой-нонни олдига қўйдим. Сатторқул ака ҳали ўзига келолмай дағ-дағ титрар эди.

— Ўзи нима бўлди, бундай, бошидан гапириб беринг-чи, Сатторқул ака, — дедим бироздан кейин.

— Э, нимасини айтай ука, қўйларни сойликка ётқизиб, энди дам оламан деб турган эдим. Бирдан «Сатторқул ака!», деган қиз боланинг майин овози қулоғимга чалинди. Бундай қарасам, мендан юз қадамча нарида бир гўзал қиз турибди. Сочлари қоп-қора, товонига тушиб турарди. У мени имлаб бу ёққа келинг, деб чақирди. Агар сен бир дақиқа кечикканингда мени тириклай ютар экан. Раҳмат ука, ўлгунимча бу яхшилигингни унутмайман, — деб йиғлаб юборди.

«Худо асраса бало йўқ, асрамаса даво йўқ», — деганлари шу экан-да.

Дунё тўла сир-синоат

ҚУШЛАРНИНГ КУШАНДАСИ

Бизлар ҳар йили шаҳардан қишлоққа маллак[1] олиб кўчиб чиқардик. «Ёзда ёзлигингни қўйма, қишда ўзинг биласан», деганларидек, шаҳарда ҳувиллаб ҳовлимиз билан уйимиз қоларди, холос.

Қишлоқ менга жуда-жуда ёқарди. Мен қишлоқда ўзимни қушдек енгил ҳис қилардим.

Қишлоқнинг тоза ҳавосию ям-яшил ўтлоқлари, кенг далалари, қип-қизил лолақизғалдоқлари мени ўзига мафтун қиларди. Бунинг устига олма боғлари ҳамда қатор-қатор аскарлардек тизилган терак-толларини айтмайсизми. Хуллас, қишлоқ баҳор билан ёзда жуда гўзал бўларди.

Бизнинг ёзлик чайламиз тоғнинг бағрида бўлиб, бир томони очиқ майдон эди. Мен бўш вақтларимда шу ерга чиқиб атрофни мириқиб томоша қилардим.

Айниқса, тонг палласи қишлоғимиз ниҳоятда гўзал бўларди. Мен буни бир куни саҳар туриб билдим.

Аслида уйқучиман, ҳеч ҳам тонгда туролмайман.

Бир куни отам:

— Анвар, тур, сенга бир қизиқ нарса кўрсатаман, — дедилар. Мен эриниб кўзларимни очдим.

— Нимани?

— Юр, ҳозир қизиқ воқеа кўрасан, — деб қўлимдан етаклаб тоғ ёнига олиб бордилар.

— Уйқинг учдими? — деб сўрадилар.

— Ҳа, — дедим.

— Ҳу ана, симёғочда тизилиб ўтирган чумчуқларни кўрдингми?

— Кўрдим.

— Энди бу томонингта қара. Тоғ бағридаги харсанг тошни кўряпсанми?

— Ҳа.

— Ушани ёнида кичкина ғор уячани кўрдингми?

— Кўрдим.

— Уядан бошини чиқариб турган илонни-чи?

— Уни ҳам кўрдим.

— Ўша илон чумчуқларнинг барини ўқиб олади, диққат билан қараб тур, — дедилар.

Мен жуда ҳам қизиқиб, чумчуқларга қараб тураверди м.

Бироздан кейин бир чумчуқ «пир» этиб учди-да, тўғри бориб ғор оғзига қўнди. Илон бамайлихотир уядан бошини чиқариб, чумчуқни чириллатиб тишлаб уясига олиб кириб кетди.

Мен бу воқеага таажжубланиб, отамни саволга тутдим:

— Илон чумчуқни қандай ўқийди?

— У — сеҳргар.

— Сеҳргар дегани нима дегани?

— Сеҳрловчи дегани. У меҳнат қилмайди. Ризқ-насиба изламайди. У уясидан чиқмай ҳар тонг эрталаб битта чумчуқ ютиб яшайди. Ҳар куни тонгда турсанг кўрасан,— дедилар.

— Эртага ҳам уйғотасизми?

— Майли, — дедилар отам.

Шу воқеа сабаб бўлди-ю мен ҳар куни тонгда турадиган бўлдим, лекин ҳар куни чумчуқларга раҳмим келиб, ичимдан ачиниб юрардим.

Бир куни тоққа чиқдим. Илон уясининг оғзидаги харсанг тошни суриб ғорни бекитиб қўйдим. Эртаси ва индинига ҳам тонгда туриб кузатдим. Воқеа такрорланмади. Мен бунга ўзимда йўқ хурсанд бўлиб, бир куни отамга айтдим.

— Баракалла, ақлингта балли, иш билан бўлиб бу менинг эсимга келмабди. У катта бўлса аждаҳо бўларди. Кейин чумчуқларни эмас, одамларни ҳам, молларни ҳам ютар эди, — дедилар отам.

Анвар ҚУРБОН

1. Маллак—томорқа

Машҳур хонандамиз Юлдуз Усмонованинг «Совчилар» қўшиғини албатта тинглагансиз. Совчилар бўлажак куёв болани қандай таърифлашгани, қиз бечоранинг онасини кўндириб, ишни дўндириб кетишганидан ва ... бўлажак келин нима қарорга келганидан хабардорсиз. Аммо, ана шу ўйноқи қўшиқ муаллифи кимлигини биласизми?

Яқинда ўзининг илк китобини мухлислари ҳукмига ҳавола этган ёш шоира Рислиғой Ҳотамова мана бир неча йилдирки, Ҳулкар тахаллуси билан ёшлик йилларининг жўшқин манзаралари мавзуларида қўшиқлар, шеърлар битиб келади. «Чўлпон» нашриёти, наманганлик ноширлар ва саховатпеша ҳомийлар ижод оламига энди-энди кириб келаётган Ҳулкарни қўллаб, унинг энг сара сатрларини алоҳида тўплам қилиб босмадан чиқардилар. «Совчилар» деб номланадиган бу тўпламга таниқли болалар шоири Турсунбой Адашбоев муҳаррирлик қилган.

Қуйида Ҳулкарнинг икки шеърини эътиборингизга ҳавола этамиз.

ҲУЛКАР

СОВЧИЛАР

Кўтаришиб тугунларини
Кириб келди уйга совчилар
Сўзга чечан, аврашга уста,
Бироз айёр, бироз лофчилар.

Чой ичишгач бир пиёладан,
Сўз очишди куёв боладан.
Мусичадай беозор, юввош,
Тили ширин зўр қайнонадан.

Зап топармон, мулла дейишди
Ғирт безори болаларини,
Обрўсини рўкач қилишди
Сўнг аммаю холаларини.

Эрка жайрон эдим, бўйнимга
Тилло занжир солиб кетишди,
Ишонтириб онажонимни
Розилигин олиб кетишди.

Қиз боладир палахмон тоши,
Мен нима ҳам қила оламан.
Келин бўлай, бор аламимни
Ўша безоридан оламан...

ЎЗБЕК ҚИЗЛАРИ

Гулзорларда гул бўлиб кезар ўзбек қизлари,
Бир қарашда дилингни сезар ўзбек қизлари.
Ерда юрса ер ёнар, нигоҳлари жодули,
Хоҳласа кўкдан юлдуз узар, ўзбек қизлари.

Қирқ кокили йўқдиру, қирқ ҳунари ҳамроҳдир,
Улар жилғалардан шўх, шаббодадан қувноқдир,
Очиқ кўнгли гинадан, ёлғонлардан йироқдир,
Сўзлаганда сўздан дур тизар, ўзбек қизлари.

Қўшиқ айтса, булбуллар гул қошига йиқилар,
Сирли юракларидан ўтли ашъор тўкилар.
Ойдин орзулар қўшиб рўмолчалар тўқишар,
Ҳусида парилардан ўзар, ўзбек қизлари.

Кўнглига беҳуда ранж сола кўрманг уларни,
Нафрати олов бўлиб, куяр ўзбек қизлари.
Ҳар недан устун бўлар қизлик ҳаё, ғурури.
Гуноҳингиз кечирмас ўжар, ўзбек қизлари.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ
ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона телефони— 33-52-91
* * *
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир —Гулчеҳра УМАРОВА

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 0309. Ҳажми — 4 босма табоқ. Тиражи—10843. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Индекс 64593. 1 2 3 4 5 6